

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบสำหรับการวิจัย และข้อมูลสนับสนุนการวิจัยและอภิปรายผลการศึกษา ซึ่งมีหัวข้อที่สำคัญดังนี้

1. ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม ทศนคติและค่านิยม
2. ความหมายของคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ และคุณลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ
3. คุณธรรม 9 ประการ ในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
4. คำขวัญวันเด็กแห่งชาติของนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502-2551
5. เกณฑ์การกำหนดลักษณะคนดี ครอบครัวดีและชุมชนดี
6. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม
7. รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
8. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
9. การจัดกิจกรรมขององค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อกท.)
10. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายคุณธรรม จริยธรรม ทศนคติ และค่านิยม

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีที่สะสมอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งทำให้สำนึกได้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งดี และต้องตามปทัศฐานของสังคม แล้วนำมายึดถือ ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเป็นนิสัย (สมใจ, 2533)

คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะหรือสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวะนามธรรมอยู่ในจิตใจ (ทิตนา, 2542)

คุณธรรม คือ ความรู้สึกนึกคิดอันดีงามที่สะสมอยู่ในจิตใจของบุคคล อันเกิดจากความคิดที่รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรประพฤติปฏิบัติอะไรควรเว้น และเป็นตัวควบคุมให้การประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องและดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม (สุรเชษฐ์, 2533)

คุณธรรม จึงหมายถึงสภาพความดีงามที่อยู่ในจิตใจของบุคคลที่สามารถจำแนก ดี ชั่ว ผิด ถูก ตามสภาพสังคมที่ตนอยู่

จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคม มุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตาม เกี่ยวข้องโดยตรงกับความถูกต้อง (พนัส, 2526)

จริยธรรม หมายถึง การแสดงออกทางการปฏิบัติซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เป็นรูปธรรม (ทีศนา, 2542)

จริยธรรมในทัศนะของนักพฤติกรรมศาสตร์ (ดวงเดือน, 2524) มีดังนี้

1. จริยธรรมเชิงความรู้ หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมที่ตนอยู่นั้น การกระทำอันใดเป็นที่ยอมรับ สามารถประพฤติปฏิบัติได้ การกระทำอันใดไม่เป็นที่ยอมรับ ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น ๆ ไม่ควรปฏิบัติ หรืองดปฏิบัติ ปริมาณความรู้เชิงพฤติกรรม หรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยม ทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ทางสังคม และศาสนา ส่วนใหญ่บุคคลเริ่มรับรู้ตั้งแต่วัยเด็ก

2. จริยธรรมเชิงทัศนคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนเองชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนคติด้านจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้น ๆ แต่เป็นไปได้ที่ค่านิยมของสมาชิกในสังคมอาจแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมได้ เพราะทัศนคติมีความหมายรวมความรู้และความรู้สึกไว้ด้วยกัน ดังนั้น ทัศนคติเชิงจริยธรรมใช้ทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้แม่นยำกว่าเชิงความรู้

3. จริยธรรมเชิงเหตุผล หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลเลือกในการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมทางจริยธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล การที่บุคคลมีจริยธรรมต่างกัน อาจมีระดับจริยธรรมต่างกันได้

4. จริยธรรมเชิงพฤติกรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือไม่ชอบ จริยธรรม จึงหมายถึงการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่ดีงามผ่านการพิจารณาแล้วเหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่ ชุมชนและทำให้สังคมโดยรวมมีความสุข

ทัศนคติ มีความหมายตามมุมมองของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทัศนคติ คือ ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และความรู้สึก ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งออกมาในทางประเมิน ค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งขึ้น (สร้อยตระกูล, 2542)

ทัศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงของจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรืออุดมคติใดอุดมคติหนึ่ง โดยเฉพาะ (พนัส, 2526)

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดหรือความเชื่อ และแนวโน้มที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ของบุคคล เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบ ที่จะส่งผลกระทบต่อการตอบสนอง ของบุคคลในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ โดยที่ทัศนคตินี้สามารถเรียนรู้ หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ และทัศนคตินั้นสามารถที่จะรู้ หรือ ถูกตีความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือจากการสำรวจที่เป็นทางการ หรือจากพฤติกรรม ของบุคคลเหล่านั้น (แพรรัทธ, 2552)

โดยรวมทัศนคติ หมายถึงความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งของ เหตุการณ์ บุคคล หรือ กลุ่มบุคคล และมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา

ความหมายของค่านิยม ค่านิยมจะมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของบุคคล หรือของกลุ่มบุคคลได้รับการ ถ่ายทอดค่านิยมจากครอบครัว เพื่อน บุคคลที่เขาให้ความสำคัญ สถานศึกษา ภาษาสื่อสารมวลชน และสังคม ค่านิยมจะผูกพันอย่างต่อเนื่องกับบุคคล จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ การรับรู้ ความต้องการ และการจูงใจ ทั้งในชีวิตและการงานของบุคคล ค่านิยมมีความหมายตามมุมมองของบุคคล มีดังต่อไปนี้

ค่านิยม หมายถึง แนวคิดเกี่ยวกับความดีงามในความประพฤตินั้น ๆ เป็นเครื่องชี้ทาง และ ลักษณะของความประพฤติของคนในสังคม (พนัส, 2526)

ค่านิยม หมายถึง หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่า หรือแนวทางในการ ตัดสินใจและดำรงชีวิต หากค่านิยมที่แต่ละบุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตตรงกันเป็นจำนวนมาก สิ่งนั้นก็กลายเป็นค่านิยมของสังคม (ทิสนา, 2542)

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่น่าปรารถนามีลักษณะที่ดีงาม ถูกต้อง ใกล้เคียงกับคุณธรรม และจริยธรรม หรืออีกนัยหนึ่งคือทัศนคติของคนหรือสังคมที่มีต่อสิ่งของ ความคิด และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนา คุณค่า และความถูกต้องของสังคม

ความหมายของคุณธรรมพื้นฐาน และคุณลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

ความหมายของคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการในแต่ละด้านราชบัณฑิตยสถาน (2542)
ให้ความหมายไว้ดังนี้

ขยัน หมายถึง การทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำ หรือประพฤติเป็นปกติ
สม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน

ประหยัด หมายถึง การยับยั้ง ระมัดระวัง ใช้จ่ายพอควรแก่ฐานะ

ซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง

มีวินัย หมายถึง การควบคุมปฏิบัติการให้ตอบรับไปตามแรงกระตุ้นเพื่อให้เกิดพฤติกรรม

ที่ถูกต้องในระยะยาว หรือควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่ถูกต้อง

สุขภาพ หมายถึง เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม

สะอาด หมายถึง ไม่สกปรก

สะอาด หมายถึง การมีจิตใจบริสุทธิ์

สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียง สมานฉันท์ ร่วมมือร่วมใจ ประองดองกัน

ความมีน้ำใจ หมายถึง ความเอื้อเฟื้อ อุดหนุนเจือจาน หรือแสดงน้ำใจดีแก่ผู้อื่น

คุณลักษณะของผู้ที่มีคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ไม่สามารถวัดได้โดยตรงเนื่องจากเป็นนามธรรม
จึงต้องวัดจากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาซึ่งเป็นการประเมินคุณธรรมในทางอ้อมโดยสังเกตจากบุคคล
ที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ทั้ง 8 ด้าน บุคคลที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมในด้านต่าง ๆ จะแสดงพฤติกรรม
ดังต่อไปนี้

ผู้ที่มีคุณธรรมด้านความขยัน เด็กและเยาวชนที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความขยันจะมี
ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียนจนสำเร็จลุล่วงด้วยดีด้วยความ
เอาใจใส่ และยังมีขยันจะค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีความหมั่นเพียรในการอุทิศ
กำลังกาย กำลังใจของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)
เด็กเห็นคุณค่าของการลงทุนลงแรงทำในสิ่งที่ควร เพื่อให้ทะลุเป้าหมายที่วางไว้ ในอนาคตจัดเป็นการเรียนรู้
อย่างหนึ่งของเด็กและเยาวชน อันมีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้เด็กประสบความสำเร็จในกิจกรรมต่าง ๆ
เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ และปฏิสัมพันธ์ที่ตนอยู่ได้อย่างราบรื่น และเกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม
โดยไม่ยึดเอาความต้องการในปัจจุบันของตนเป็นที่ตั้งเพียงอย่างเดียว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,
2550)

ผู้ที่มีคุณธรรมด้านประหยัด เป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตเรียบง่าย ประมาทในฐานะการเงินของตน ถนอมใช้จ่ายตามฐานะ มีความเข้าใจถึงฐานะทางการเงินของตนไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเกินตัว รู้จักคุณค่าของเงิน และรู้จักเก็บออม ดำเนินชีวิตอย่างประหยัดบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังเป็น ผู้มีความห่วงใยใส่ใจใช้ทรัพยากรสาธารณะด้านความระมัดระวัง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์นั้นเรียนรู้ที่จะประพฤติตรง กล่าวคือไม่มีเล่ห์เหลี่ยมมีความจริงใจ ไม่มีความลำเอียงต่อหน้าที่หรือวิชาชีพของตน ไม่ใช่เล่ห์กลหรือกลโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม อันจะนำ ประโยชน์ที่ไม่สมควร รับรู้และปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ถูกต้องตามที่สมควร เด็กและเยาวชน ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์ มีความจริงใจต่อตนเอง มีการแสดงออกทั้งทางวาจา และกิริยาที่สอดคล้องกับความคิดความรู้สึกของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านของควมมีวินัยนั้นเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง โดยยึดมั่น ในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ โดยการยึดมั่นนั้นเป็นไปด้วยความยินดีเต็มใจ และตั้งใจ เด็กและเยาวชนที่สามารถควบคุมดูแลตนเองให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับระเบียบและสุชนิสัยอันดี ที่เป็น ประโยชน์ในระยะยาวต่อตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ควมมีวินัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และปฏิสัมพันธ์ที่ตนมีอยู่ได้ อย่างราบรื่น และเกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ไม่ยึดเอาความต้องการในปัจจุบันของตนเองเป็นที่ตั้ง การมีวินัยในตนเอง ยังมีความสัมพันธ์ทางบวกแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และสัมฤทธิ์ผลในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) และในความเห็นของ วิณา (2549) ให้ความหมายว่า คนมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของคนอื่น ตรงต่อเวลา และปฏิบัติตามระเบียบ

ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านของความสุภาพ เป็นบุคคลที่เรียนรู้ที่จะประพฤติตนอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน เหมาะสมกับสถานภาพ กาลเทศะ และวัฒนธรรมไทย แม้จะมีความมั่นใจในตนเอง แต่บุคคลเหล่านี้ ไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง ไม่ใช้กิริยาหรือวาจาทำร้ายจิตใจผู้อื่น หรือสิทธิของผู้อื่น

ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านของความสะอาด เป็นบุคคลที่เรียนรู้ที่จะดูแลตนเองให้ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกายและใจ เป็นผู้ที่รักษาความสะอาดกายและใจ ตลอดจนสุขภาพแวดล้อมให้สะอาด ไม่มุงร้าย ไม่อิจฉาริษยา การรักษาความสะอาดทางกายนับเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกเสริมสร้างวินัยในเด็กและเยาวชน (นวลศิริ, 2550)

ผู้ที่มีคุณธรรมด้านความสามัคคี เป็นบุคคลที่ได้รับการปลูกฝังให้มุ่งมั่นในการรวมพลังช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แก้ปัญหาและความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล เปิดใจกว้าง สามารถรับความแตกต่างที่หลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกัน อย่างสันติ เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เอื้ออำนวยความสำเร็จให้เกิดแก่หมู่คณะ รักษาซึ่งความสัมพันธ์

อันดีระหว่างกัน ร่วมมือกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี รับผิดชอบต่อผู้นำและผู้ตามได้อย่างเหมาะสม ไม่สร้าง
ความแตกแยก ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ปัญหา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

ผู้ที่มีคุณธรรมในด้านความมีน้ำใจ เป็นบุคคลที่เห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น เห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์
มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ในความสนใจ ความต้องการ ความจำเป็นหรือความทุกข์สุขของผู้อื่น พร้อมให้
ความช่วยเหลือเกื้อกูลตามความเหมาะสม เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมในด้านนี้จะรู้จัก
การให้และการเสียสละโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

คุณธรรมมีความสำคัญมากในการดำรงสังคมให้มีความสงบสุขและเรียบร้อย ประชาชนมีจิตสำนึก
ในการอยู่ร่วมกัน และเคารพกฎหมาย หรือระเบียบของชุมชน องค์พระประมุขของชาติ นายกรัฐมนตรี
และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการปลูกฝังคุณธรรมในบุคคลทุกวัย
ในชาติ ในโอกาสสำคัญ ๆ องค์พระประมุขทรงมีพระราชดำรัสหรือมีพระบรมราโชวาทให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ
และตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรม และนายกรัฐมนตรีของไทยทุกท่านก็เห็นความสำคัญของการ
ปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กและเยาวชนของชาติ จึงมอบคำขวัญวันเด็กแห่งชาติทุกปี ซึ่งก็มีความหมาย
ให้เด็กและเยาวชนของไทยเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดีมีคุณธรรม และกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่ในการ
กำหนดนโยบายและกำกับการศึกษาของชาติ ได้ให้นโยบายในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียน นักศึกษา
และให้สถานศึกษานำไปปฏิบัติร่วมกับครอบครัว ชุมชน และวัดหรือองค์กรทางศาสนาทำการบ่มเพาะ
ให้เยาวชนมีคุณธรรม

คุณธรรม 9 ประการ ในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสต่าง ๆ
ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้รวบรวม โดยพิจารณาเน้นคุณธรรมที่สอดคล้องกับสภาพ
เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรมในพระราชดำรัส 9 ประการ คือ พากเพียร อดทน
เสริมสร้างคนดี รู้รักสามัคคี มีน้ำใจ ใฝ่ประหยัด ซื่อสัตย์สุจริต เศรษฐกิจพอเพียง เรียงร้อยไมตรี และหวังดี
มีเมตตา มีรายละเอียดดังนี้

(----- 2551 จาก <http://www.ch7.com/website/king/y2547.h>)

1. พากเพียร อดทน ดังตัวอย่างพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัส ดังนี้

“ความเพียรนั้น เป็นประธานของงานทุกอย่าง การทำงานใด ๆ ไม่ว่าจะเล็ก ใหญ่ ยาก ยาก ถ้าย่อหย่อน
จากความเพียรแล้ว ยากที่จะทำให้สำเร็จเรียบร้อยทันเวลาได้ การฝึกฝนความเพียร ถึงหากแรก ๆ จะรู้สึก
เหน็ดเหนื่อยลำบาก แต่พอได้เพียรจนเป็นนิสัยแล้ว จะกลับเป็นพลังอย่างสำคัญที่คอยกระตุ้นเตือนให้ทำงาน
จริงจังด้วยความร่าเริง และเมื่อได้พลังของความเพียรนี้เกิดขึ้น เมื่อนั้นการทำงานทั้งหลายก็สำเร็จได้โดยง่ายตาย

และรวดเร็ว” (พระบรมราชาโฆวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันที่ 21 มิถุนายน 2522)

“ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น คือ ความเพียรที่จะกำจัดความเสื่อมโทรมให้หมดไป และระวังป้องกันมิให้เกิดขึ้นใหม่ อย่างหนึ่งกับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดีความเจริญให้เกิดขึ้น และระวังรักษามิให้เสื่อมสั่นไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้เป็นอุปการะอย่างสำคัญแก่การปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะตั้งตนอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อมกัน ทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม ประเทศชาติของเราจะสามารถรักษาความเป็นปรกติมั่นคง พร้อมกันกับพัฒนาให้เจริญรุดหน้าไปได้ตั้งปรารถนา” (พระราชดำรัสพระราชทานในการเสด็จออกมหาสมาคมเนื่องในงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ณ ท้องสนามหลวง วันอาทิตย์ที่ 9 มิถุนายน 2539)

2. เสริมสร้างคนดี ดังพระบรมราชาโฆวาทและพระราชดำรัส ดังนี้

“การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนรวดเร็ว” (พระบรมราชาโฆวาท พระราชทานแก่ครูใหญ่โรงเรียนและนักเรียนที่สมควรได้รับรางวัลพระราชทานรางวัลตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2519 ณ ศาลาดุสิตาลัย วันที่ 22 กรกฎาคม 2520)

“การทำความดีนั้นสำคัญที่สุดอยู่ที่ตัวเอง ผู้อื่นไม่สำคัญ และไม่มีความจำเป็นอันใดจะต้องห่วงหรือต้องรอคอยเขาด้วย เมื่อได้ลงมือลงแรงกระทำแล้ว ถึงแม้จะมีใครร่วมมือด้วยหรือไม่ก็ตามผลดีที่ทำจะต้องเกิดขึ้นแน่นอน และยิ่งทำมากเข้านานเข้า ยิ่งยืນ ผลดีก็ยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้นและแผ่ขยายกว้างออกไปทุกที่ คนที่ไม่เคยทำดี เพราะเขาไม่เคยเห็นผลก็จะได้เห็นและหันเข้ามา ตามอย่างหลักประกันสำคัญในการทำดี จึงอยู่ที่ว่า แต่ละคนจะต้องทำใจให้มั่นคง ไม่ หวั่นไหวกับสิ่งแวดล้อมที่เห็นอยู่ทราบอยู่ (พระบรมราชาโฆวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 20 ตุลาคม 2521)

“การที่บุคคลจะทำความดีได้จริงและต่อเนื่องไปโดยตลอดได้ จะต้องอาศัยหลักปฏิบัติที่ถูกต้องแน่นอน ประการแรกจะต้องมีศรัทธาเชื่อมั่นในความดี เห็นว่าความดีหรือสุจริตธรรม ย่อมไม่ทำลายผู้ใด หากแต่ส่งเสริมให้เป็นคนสะอาดบริสุทธิ์และเจริญมั่นคง เมื่อเกิดศรัทธาแน่วแน่ในความดีแล้วจะต้องตั้งกฎเกณฑ์ ตั้งระเบียบให้แก่ตนเองสำหรับควบคุมประคับประคองให้ปฏิบัติแต่ความดี และรักษาความดีไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่ให้บกพร่องคลอนแคลน พร้อมกันนั้นก็ต้องพยายามเพิกถอน ลดละการกระทำ และความคิดอันจะเป็นเหตุบั่นทอนการกระทำดีของตนเองด้วยตลอดเวลา สำคัญยิ่งกว่าอื่นใด ทุกคนจะต้องอาศัยปัญญา ความฉลาด รู้เหตุผล เป็นเครื่องตรวจสอบ พิจารณา วินิจฉัยการกระทำ ความประพฤติทุกอย่างเสมอ

โดยไม่ประมาท เพื่อมิให้เกิดพลาด เสื่อมเสีย เมื่อประกอบความดีที่ได้โดยถูกต้อง ก็ย่อมได้รับประโยชน์ที่สมบูรณ์แท้จริง คือ ประโยชน์ที่เกื้อกูลให้มีความสุขความเจริญได้ในปัจจุบันและยั่งยืนมั่นคงตลอดไปถึงภายหน้า” (พระราชดำรัส พระราชทานแก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือในโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และรับพระราชทานเหรียญลูกเสือสดุดี ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต วันที่ 30 กรกฎาคม 2527)

3. รู้รักสามัคคี พระราชทานพระราชดำรัสเรื่องความรู้รักสามัคคีไว้ดังนี้

“สามัคคีนั้น ในความเข้าใจโดยทั่วไป มักจะหมายถึง ความยึดเหนี่ยวกันไว้ให้เป็นปึกแผ่นแน่นหนา ถ้าเป็นเพียงเท่านั้น ก็จะไม่มีความหมาย เพราะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด ความสามัคคีควรจะมีความหมายลึกซึ้งกว่านั้นอีกด้วย เช่น ควรจะหมายถึงความพร้อมเพรียงของทุกฝ่าย ทุกคนที่มีความสำนึกแน่ชัดในความรับผิดชอบที่จะใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถ ตลอดจนคุณสมบัติทุก ๆ ประการของตนให้ประกอบพร้อมเข้าด้วยกัน และให้เกื้อกูลส่งเสริมกัน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นสาระแก่นสาร และที่เป็นประโยชน์ เป็นความเจริญต่อส่วนรวม และเพื่อนมนุษย์” (พระราชทานเพื่อเชิญให้อ่าน ในการประชุมใหญ่ประจำปีของสามัคคีสมาคมในพระราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2530)

4. มีน้ำใจ พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับความมีน้ำใจ ไว้ดังนี้

“คุณธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจนั้น ประการหนึ่ง ได้แก่ การให้คือการสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน ให้อภัยไม่ถือโทษกัน ให้คำแนะนำตักเตือนที่ดีต่อกัน ประการที่สอง ได้แก่ การมีวาจาดี คือพูดดีแต่คำสัจ คำจริงต่อกัน พูดให้กำลังใจใคร่ปรองดองกัน ประการที่สาม ได้แก่ การทำประโยชน์ให้แก่กันและกัน และหมั่นคุณโดยส่วนรวม ประการที่สี่ ได้แก่ การวางตนได้อย่างสม่าเสมออย่างเหมาะสม คือ ไม่ทำตัวให้ดีเด่นเกินกว่าผู้อื่น และไม่ด้อยไม่ต่ำทรามไปจากหมู่คณะ หมู่คณะใดมีคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวกันไว้ดังกล่าว หมู่คณะนั้นย่อมจะมีความเจริญมั่นคง” (พระราชทานแก่สามัคคีสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ในการเปิดประชุมประจำปี เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2525)

“สิ่งสำคัญที่ได้ฝึกฝนมีหลายอย่าง แต่อย่างที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ เรียนรู้ ฝึกหัดตนที่จะให้ความเอื้อเฟื้อ คือเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เมื่อตนมีอะไรก็เอื้อเฟื้อให้ผู้อื่น แบ่งปันให้ผู้อื่น เพื่อที่จะให้ผู้อื่นได้รับผลดี และได้รับความสุขตามที่ตนเองได้แล้ว ก็ขอให้ช่วยกันให้คนอื่นได้รับความสุขนั้นเหมือนกัน เรียกว่าเอื้อเฟื้อ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สร้างสามัคคีกลมเกลียว ความรักกันและเป็นกำลังแก่ส่วนรวม และเป็นกำลังแก่ตนเอง” (พระราชดำรัส พระราชทานในพิธีพระราชทานธงประจำรุ่น ลูกเสือชาวบ้านจังหวัดเพชรบุรี ณ พระราชวังรามราชนิเวศน์ อ่าเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี วันอาทิตย์ที่ 12 มิถุนายน 2520)

5. ใฝ่ประหัต พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับการประหัตค่าใช้จ่าย ประหัต ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรบุคคล ดังนี้

“ทุกวันนี้ประเทศไทยยังมีทรัพยากรพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้สร้าง ความอุดมสมบูรณ์และเสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญ เราจะต้องรู้จักใช้ทรัพยากรทั้งนั้นอย่างฉลาด คือ ไม่นำมาทุ่มเทใช้ให้สิ้นเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า (พระราชดำรัส พระราชทานในการเสด็จออกมหาสมาคม ในงานพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช 2529 วันศุกร์ที่ 5 ธันวาคม 2529)

6. ชื่อสัตย์ พระบรมราชาบาทและพระราชดำรัส ที่ชี้ให้เห็นประโยชน์ของความซื่อสัตย์สุจริต ดังนี้

“ความสุจริต ความมุ่งมั่นในประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี จะเกิดขึ้นและยั่งยืนอยู่ได้ด้วยอะไร ความสุจริตและความมุ่งมั่นในประโยชน์นั้น จะเกิดขึ้นยั่งยืนอยู่ได้ด้วยสติปัญญา สติ คือ ความระลึกรู้ปัญญานั้น ตามภาษาที่ใช้กันมีความหมายหลายอย่างเช่น “เจ้าปัญญา” แปลว่า ฉลาด หลักแหลม มีเล่ห์เหลี่ยม “ทาสปัญญา” แปลว่า หมดทางคิด “ไม่มีปัญญา” แปลว่า ไม่มีความสามารถก็ได้ ไม่มีความรู้ความคิดก็ได้ ไม่มีทางไม่มีโอกาสก็ได้ ไม่มีทรัพย์ก็ได้ ในที่นี้จึงต้องจำกัดความหมายลงไปว่า ปัญญา คือ “ความรู้ชัด” ที่เกิดขึ้นจากความฉลาด สามารถคิดพิจารณาอย่างถูกต้องแยกแยะตามเหตุผล และการที่ว่า “ความสุจริต และมุ่งมั่นจะเกิดขึ้นยั่งยืนอยู่ได้เพราะสติปัญญา” นั้น หมายความว่า เมื่อบุคคลมีสติรู้ปัญญารู้ชัดในคุณค่าของ ความสุจริต และการสร้างสรรค์ความเจริญบนพื้นฐานของความสุจริต และก็เป็นความนิยม เชื่อมมั่น และพึงใจในความดี สิ่งดี และการกระทำดีแล้ว ความมั่นใจในสิ่งนั้นจะอุดหนุนประคองความสุจริต พร้อมทั้งมุ่งมั่นที่จะทำให้คงอยู่ตลอดไปไม่เสื่อมถอย” (พระบรมราชาบาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 13 กรกฎาคม 2522)

“การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลเป็นที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นจะต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่า ความรู้นั้นเป็นเสมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้รถยนต์เคลื่อนไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวจะเป็นเหมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยนำพาให้รถยนต์ดำเนินไปถูก (พระบรมราชาบาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ อาคารใหม่สวนอัมพร วันที่ 8 กรกฎาคม 2520)

7. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดมากกว่า 25 ปี เพื่อให้รู้จักปรับตัวให้พร้อมรับและพร้อมแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ด้วยการจัดสรรชีวิตให้ดำรงอยู่อย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักคุณค่าของสิ่งของและทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความรอบคอบ มีสติ รวมถึงการรู้จักใช้ความรู้ความสามารถที่มี

สร้างสรรค์ประโยชน์และโอกาสต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติให้มากที่สุด ดังตัวอย่างพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัส ดังนี้

“คำว่าพอเพียง มีความหมายว่า พอมีพอกิน เศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปยืมคนอื่นอยู่ได้ด้วยตนเอง ให้อินบนขาตัวเอง หมายความว่า สองขาของเรายืนบนพื้นได้ ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปยืมขาคนอื่นเพื่อที่จะยืนอยู่ คำว่า พอ คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียงอาจมีมาก อาจมีของหรูหราก็ได้ไม่ต้องเบียดเบียนคนอื่น ควรคิดว่าอะไรพอเพียง ถ้าใครมีความคิดอย่างหนึ่งและต้องการให้มีความคิดอย่างเดียวกัน ซึ่งอาจไม่ถูก อันนี้ก็ไม่ใช่พอเพียง การพอเพียงในความคิดก็คือ เสนอความคิดของตัวเองแล้วปล่อยให้คนอื่นพูดบ้าง และไปพิจารณาว่าที่เขาพูดและที่เราพูดอันไหนพอเพียง อันไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็ไปแก้ไข เพราะถ้าพูดกัน โดยที่ไม่รู้เรื่องจะกลายเป็นการทะเลาะ ฉะนั้น ความพอเพียงก็แปลว่า ความพอประมาณ และความมีเหตุผล คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีมีความโลภน้อย เมื่อ (พระราชดำรัส พระราชทานในโอกาสที่คณะบุคคล ต่าง ๆ จำนวน 2,009 คน เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 5 ธันวาคม 2541)

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ มีความพอมีพอกินพอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด” (พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 18 กรกฎาคม 2517)

8. เรียงร้อยไมตรี พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542 ว่าเป็นคุณธรรมที่อุปถัมภ์และผูกพันคนไทยให้รวมกันเป็นเอกภาพ สามารถบำรุงชาติ บ้านเมืองให้มั่นคงเป็นอิสระยั่งยืนมาช้านาน ดังนั้นเราทุกคนจึงต้องช่วยกันสร้างไมตรีให้เกิดขึ้นในสังคมทุกระดับให้ได้ โดยเริ่มจากตัวเราเองก่อนเป็นเบื้องต้น ดังตัวอย่างพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ดังนี้

“ความพร้อมเพรียงกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่ทุกคนทุกฝ่ายแสดงให้เห็น ทำให้ข้าพเจ้า ระลึกถึงคุณธรรมข้อหนึ่งที่อุปถัมภ์และผูกพันคนไทยให้รวมกันเป็นเอกภาพ สามารถบำรุงชาติบ้านเมือง ให้มั่นคงเป็นอิสระยั่งยืนมาช้านาน คุณธรรมข้อนั้นคือ ไมตรี ความมีเมตตา หวังดีให้กันและกัน (พระราชดำรัส

พระราชทานในวโรกาสเสด็จฯ ออกมหาสมาคม ณ สหบัญชรพระที่นั่งอนันตสมาคม วันเสาร์ที่ 5 ธันวาคม 2542)

“บัณฑิตทั้งหลายได้รับการศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดีแล้ว ทั้งส่วนวิชาการ ส่วนปฏิบัติการ และส่วนประสานสัมพันธ์กับบุคคลและท้องถิ่น เชื่อว่าทุกคนมีความรู้ ความสามารถพร้อมและมีความต้องการที่จะทำให้งานใช้ความรู้ ความสามารถ ที่มีอยู่นั้น ให้ได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เพื่อสร้างความสำเร็จ ความเจริญให้แก่ตนเอง และแก่งานของตน อันการทำงานนั้น กล่าวโดยสรุปขึ้นอยู่กับความสามารถสองอย่างที่สำคัญ คือ ความสามารถในการใช้วิชาการปฏิบัติงานอย่างหนึ่ง ความสามารถในการสัมพันธ์ติดต่อ และประสานกับผู้อื่น ไม่ว่าจะในงานเดียวกันหรือต่างวงงานกันอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้จะต้องมี และดำเนินควบคู่กันไป ทั้งจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ด้วยจิตใจที่สงบมั่นคงและแจ่มใสสุจริตด้วยความรู้ความคิดที่เป็นอิสระกว้างขวาง เป็นกลาง ปราศจากอคติ และเที่ยงตรงในหลักเหตุผลที่ถูกต้องจึงจะมีปัญญาความกระจ่างแจ้งเกิดขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญช่วยให้มองเห็นวิธีและกระบวนการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนได้โดยตลอด อันจะยังผลให้สามารถทำงานทุกอย่างให้บรรลุประโยชน์ที่พึงประสงค์ได้ครบถ้วนแท้จริงในที่สุด บัณฑิตควรจะมีกรอบความสามารถดังที่กล่าวให้เกิดพร้อมเพื่อความสำเร็จ และความเจริญของตนเองในวันข้างหน้า” (พระบรมราโชวาทพระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขตสงขลา วันจันทร์ที่ 28 กันยายน 2530)

“การทำงานให้สำเร็จขึ้นอยู่กับความสามารถสองอย่างที่สำคัญ คือ สามารถในการใช้วิชาความรู้อย่างหนึ่ง สามารถในการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ต้องดำเนินคู่กันไป และจำเป็นต้องกระทำด้วยความสุจริตกายสุจริตใจ ด้วยความคิดที่เป็นอิสระปราศจากอคติ และด้วยความถูกต้องตามเหตุผลด้วย จึงจะช่วยให้งานบรรลุจุดหมาย และประโยชน์ที่พึงประสงค์ครบถ้วนแท้จริง” (พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน วันที่ 7 มกราคม 2528)

9. หวังดีมีเมตตา พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องหวังดีมีเมตตา ไว้ดังนี้

“การปฏิบัติงานร่วมกันและประสานกันได้ดีนั้น จะต้องมีความคิดและจิตใจให้เปิดกว้าง แต่หนักแน่นมีเหตุผล มีวิจาร์ณญาณ พร้อมกันนั้นจะต้องมีความจริงใจ เห็นใจและเมตตาปรองดองกัน โดยถือประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน เป็นวัตถุประสงค์เอกที่สำคัญอีกข้อหนึ่ง จะต้องพยายามขจัดความดี้อริอันถือตัว ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนน้อยออกให้ได้ ไม่ปล่อยให้เข้ามาครอบงำทำลายความคิดและจิตใจที่ดีงามของตน” (พระบรมราโชวาท พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันเสาร์ที่ 12 กรกฎาคม 2532)

“ข้าพเจ้าถือว่า พระพุทธรูปราชูปถัมภ์องค์นี้ เป็นที่หมายของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศไทยและของคนไทยทั้งชาติ ทั้งเป็นเครื่องหมายแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักการสำคัญประการหนึ่งที่สอนให้ทุกคนแผ่เมตตา ความรัก ความเอื้ออาทรแก่กันเพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่า ไม่ว่าเพศใดวัยใด เชื้อชาติศาสนาใด (พระราชดำรัส พระราชทานในพิธีพระราชทานพระพุทธรูปราชูปถัมภ์ประจำจังหวัดสงขลา วันที่ 23 กรกฎาคม 2532)

คำขวัญวันเด็กแห่งชาติของนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502-2552

นายกรัฐมนตรีที่เป็นประมุขฝ่ายบริหารของประเทศไทย เห็นคุณค่าความสำคัญของเด็กและเยาวชน ต้องการให้เป็นคนดีของสังคม จึงมอบคำขวัญเป็นข้อคิดเตือนใจ โดยเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรม วันเด็กแห่งชาติจัดขึ้นครั้งแรกในวันจันทร์แรกของเดือนตุลาคม พ.ศ. 2498 และถือปฏิบัติเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2506 จึงเปลี่ยนมาเป็นวันเสาร์ที่ 2 ของเดือนมกราคม ตั้งแต่ 2506 เป็นต้นมา นายกรัฐมนตรีได้ให้คำขวัญแก่เด็ก ในโอกาสวันเด็กแห่งชาติมีดังต่อไปนี้

ปี พ.ศ.	ชื่อนายกรัฐมนตรี	คำขวัญของนายกรัฐมนตรี
2502	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ขอให้เด็กไทยในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้าจงเป็นเด็กที่รักความก้าวหน้า
2503	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ขอให้เด็กไทยในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้าจงเป็นเด็กที่รักความสะอาด
2504	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ขอให้เด็กไทยในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่อยู่ในระเบียบวินัย
2505	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ขอให้เด็กไทยในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่ประหยัด
2506	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ขอให้เด็กไทยในสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่มีความขยันหมั่นเพียรมากที่สุด
2507	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	(งดจัดงานวันเด็ก)
2508	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	เด็กจะเจริญต้องรักเรียนและเพียรทำดี
2509	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	เด็กที่ดีต้องมีสัมมาคารวะ มานะบากบั่นและสมานสามัคคี
2510	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	อนาคตของชาติจะสุกใส หากเด็กไทยแข็งแรง เรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย

ปี พ.ศ.	ชื่อนายกรัฐมนตรี	คำขวัญของนายกรัฐมนตรี
2511	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ความเจริญและความมั่นคงของชาติไทยในอนาคต ขึ้นอยู่กับเด็กที่มีวินัยมีความเฉลียวฉลาด และรักชาติยิ่ง
2512	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ความเจริญและความมั่นคงของชาติไทยในอนาคต ขึ้นอยู่กับเด็กที่มีวินัยมีความเฉลียวฉลาด และรักชาติยิ่ง
2513	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	รู้เรียน รู้เล่น รู้สามัคคี เป็นความดีที่เด็กพึงจำ
2514	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	เด็กประพฤติดีและศึกษาดี ทำให้มีอนาคตแจ่มใส
2515	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ยามเด็กจงหมั่นเรียน เพียรกระทำดี เติบใหญ่จะได้มีความสุขความเจริญ
2516	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	เยาวชนฝึกตนดี มีความสามารถ
2517	นายสัญญา ธรรมศักดิ์	เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ
2518	นายสัญญา ธรรมศักดิ์	สามัคคีคือพลัง
2519	ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช	เด็กคือทายาทของชาติไทย ต้องร่วมใจ ร่วมพลังสร้างความดี
2520	นายธานินทร์ กรัยวิเชียร	เด็กที่ต้องการเห็นอนาคตของชาติรุ่งเรืองจะต้องทำตัวให้ดี มีวินัยเสียแต่บัดนี้
2521	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นคุณสมบัติของเยาวชนไทย
2522	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	เด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติมั่นคง
2523	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	เด็กไทยคือหัวใจของชาติ
2524	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	ขยัน อดทน ประหยัด เป็นคุณสมบัติของเด็กไทย
2525	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	มีวินัยใจซื่อสัตย์ รู้ประหยัด เคร่งครัดคุณธรรม
2526	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	ขยัน ศึกษา ใฝ่หาความรู้ เชิดชูชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นคุณสมบัติของเด็กไทย
2527	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	รู้หน้าที่ ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีวินัย และคุณธรรม
2528	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	รักวัฒนธรรมไทย ใฝ่ดี มีความคิด สุจริต ใจมั่น
2529	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	สามัคคี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม
2530	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	นิยมไทย ใช้ประหยัด ใจซื่อสัตย์ ถือคุณธรรม
2531	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	นิยมไทย ใช้ประหยัด ใจซื่อสัตย์ ถือคุณธรรม
2532	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	นิยมไทย ใช้ประหยัด ใจซื่อสัตย์ ถือคุณธรรม

ปี พ.ศ.	ชื่อนายกรัฐมนตรี	คำขวัญของนายกรัฐมนตรี
2533	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใจซื่อสัตย์ ถือคุณธรรม
2534	นายอานันท์ ปันยารชุน	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ใจซื่อสัตย์ ถือคุณธรรม
2535	นายอานันท์ ปันยารชุน	รู้หน้าที่ มีวินัย ใฝ่คุณธรรม นำชาติพัฒนา
2536	นายชวน หลีกภัย	สามัคคี มีวินัย ใฝ่ศึกษา จรรยางาม
2537	นายชวน หลีกภัย	ยึดมั่นประชาธิปไตย ร่วมใจพัฒนา รักษาสิ่งแวดล้อม
2538	นายชวน หลีกภัย	ยึดมั่นประชาธิปไตย ร่วมใจพัฒนา รักษาสิ่งแวดล้อม
2539	นายบรรหาร ศิลปอาชา	สืบสานวัฒนธรรมไทย ร่วมใจพัฒนา รักษาสิ่งแวดล้อม
2540	พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ	มุ่งหาความรู้ เชิดชูความเป็นไทย หลีกไกลยาเสพติด
2541	นายชวน หลีกภัย	รู้คุณค่าวัฒนธรรมไทย ตั้งใจใฝ่ศึกษา ไม่ทิ้งพายุยาเสพติด
2542	นายชวน หลีกภัย	ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย
2543	นายชวน หลีกภัย	ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย
2544	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ คู่คุณธรรม นำประชาธิปไตย
2545	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ คู่คุณธรรม นำประชาธิปไตย
2546	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	เรียนให้สนุก เล่นให้มีความรู้ สู่อนาคต ที่สดใส
2547	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	เรียนรู้ตลอดชีวิต คิดอย่างสร้างสรรค์ ก้าวทันเทคโนโลยี
2548	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	รักชาติ รักพ่อแม่ รักเรียน รักสิ่งดี ๆ อนาคตดีแน่นอน
2549	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	เด็กรุ่นใหม่ต้องขยันอ่าน ขยันเรียน กล้าคิด กล้าพูด
2550	พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์	อยากฉลาด ต้องขยันอ่าน ขยันคิด
2551	พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์	มีคุณธรรมนำใจ ใช้ชีวิตพอเพียง หลีกเลียงอบายมุข

แหล่งที่มา -----(2552) www.act.ac.th/act_baby/index.asp สืบค้น 15 เมษายน 2553

ผู้นำประเทศมีความเชื่อว่า คุณธรรมด้านต่าง ๆ ที่มอบให้เด็กตระหนักและประพฤติตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมดังกล่าวแล้วยังสื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรมซึ่งเหมาะสมกับกาลเวลา และในปีการศึกษา 2550 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยให้ยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิธีประชาธิปไตย พัฒนาค้นโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข โดยใช้

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ที่ประกอบด้วยคุณธรรม ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ ให้สถานศึกษาดำเนินการให้ได้ผล

เกณฑ์การกำหนดลักษณะคนดี ครอบครัวดีและชุมชนดี

คุณลักษณะของคนดี มีคุณธรรม มีศีล มีธรรม มีสติ มีความรับผิดชอบ ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ ละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป มีสัมมาอาชีวะ ขยันหมั่นเพียร รักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ตั้งม ื่อเพื่อเผื่อแผ่ มีเมตตา หมั่นทำบุญ ทำทาน อดทน อดกลั้น อดออม สามัคคี กตัญญูทเวที มีจิตสำนึก สาธารณะ มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย รักชาติศาสน์กษัตริย์ กระบวนกรสร้างคนดี โดยการบวชเรียน ฝึกปฏิบัติธรรม ประพฤติธรรม เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ รักการศึกษาในแบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่มีแบบฉบับที่ดี ได้รับการขัดเกลาทางสังคม การถ่ายทอดวัฒนธรรม ผ่านขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมที่ดีงามของสังคม

เกณฑ์การคัดคนดีของต่างประเทศ คนดีมีคุณธรรม คือคนที่ทำในสิ่งที่ถูกต้อง รับผิดชอบการกระทำ ของตน ประกอบอาชีพสุจริต มีรายได้พอเหมาะ มีข่าวสารข้อมูล มีการพักผ่อน ผ่อนคลายความเครียด มีสมดุลระหว่างการทำงานกับชีวิตครอบครัว นับถือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นมิตรกับผู้อื่น มีเมตตา ช่วยเหลือแบ่งปัน ใส่ใจในความสำเร็จของงาน (จุมพลและคณะ 2543)

เกณฑ์คนดีที่ชุมชนกำหนด จากการศึกษาภาคสนาม จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี และพิษณุโลก สรุปว่า คนดีมีคุณธรรม หมายถึงคนที่ปฏิบัติตามหลักศาสนา มีศีล 5 มีอิทธิบาท 4 มีหิริโอตตัมปะ มีไตรสิกขา เน้นค่าในตนเอง พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ไม่เห็นแก่เงิน คิดดี พูดดี ทำดี กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจด้วยความถูกต้อง ประพฤติดี ประหยัด อดออม ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต มีความจริงใจ ขยันหมั่นเพียร พึ่งตนเอง มีมารยาท ร่าเริง มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความสันโดษ ประกอบสัมมาอาชีพ ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เป็นหนี้ ยอมรับหากมีข้อผิดพลาดและหาทางแก้ไข รู้จักหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบ วางตัวดี บุคลิกภาพดี จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพกติกา กฎหมาย ถูกระเบียบของสังคม ช่วยเหลือชุมชน รักษาคุณค่าและสิ่งดีงาม ของสังคม มีจิตสาธารณะ เป็นต้นแบบที่ดีของสังคม

เกณฑ์ในการคัดเลือกคนดีมีคุณธรรม พิจารณาจากปฏิบัติตามหลักศาสนาโดยเฉพาะถือศีล 5 อย่างครบถ้วน การมีคุณธรรม 7 ประการ คือรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน รู้บุคคล มีน้ำใจเอื้ออาทร รู้หน้าที่ของตนเอง รู้จักรับผิดชอบชั่วดี มีความอ่อนน้อมถ่อมตน คิดดี พูดดี มีความกตัญญูทเวที มีความเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร ยุติธรรม แต่งกายเหมาะสม ถูกกาลเทศะ มีศรัทธาที่จะกระทำความดี

ไม่สร้างทุกข์ให้ผู้อื่นและตัวเอง ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู อาจารย์ มีการปฏิบัติต่อคนในครอบครัว และสังคมดี มีคนยกย่องนับถือ (จุมพลและคณะ 2543)

คนดีในความต้องการของสถานประกอบการก็มีลักษณะเฉพาะตามแต่ลักษณะของงาน ได้แก่ ความต้องการของสถานประกอบการที่จัดการศึกษาทวิภาคีร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความต้องการบุคคลที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3 อันดับแรกจำแนกตามประเภทธุรกิจ ได้แก่ ประเภทธุรกิจบริการ ต้องการบุคคลที่รู้จักสามัคคี มีความ پاکเพียรอดทน เสริมสร้างคนดีและซื่อสัตย์สุจริต ประเภทธุรกิจการจัดจำหน่าย ต้องการบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เรียงร้อยไมตรี และ پاکเพียรอดทน ประเภทธุรกิจการผลิต ต้องการบุคคลที่มีลักษณะเรียงร้อยไมตรี ประพฤติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และรู้จักสามัคคี (ภณิขญา, 2548) และจากการสำรวจ สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมประเภท อุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมก่อสร้างและอุตสาหกรรมสิ่งทอในจังหวัดปราจีนบุรี ของสมรึก (2545) รายงานว่า สถานประกอบการต้องการบุคคลที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาบริหารธุรกิจ ที่ต้องการมีคุณลักษณะดังนี้ ด้านวิชาการ อันดับหนึ่งคือ การใฝ่เรียนรู้มีความต้องการที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ด้านวิชาชีพ อันดับหนึ่งคือ เชื้อฟัง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านบุคลิกภาพ อันดับหนึ่งคือ มีความตั้งใจในการทำงานในหน้าที่อย่างซื่อตรง ด้านคุณธรรม จริยธรรม อันดับหนึ่งคือ ความซื่อสัตย์สุจริต

คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องการให้เกิดกับเด็กและเยาวชน จะรู้ได้หรือสังเกตได้จากพฤติกรรม ที่แสดงออกมา หรือความรู้สึกนึกคิดของเด็กหรือเยาวชน การแสดงพฤติกรรมของบุคคลจะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับหลักทางศาสนา ทุกศาสนาสอนให้บุคคลเป็นคนดี
2. เป็นพฤติกรรมตามคุณธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและสำคัญ สมาชิกในสังคม ควรปฏิบัติเพื่อให้สังคมสงบสุข เช่น พฤติกรรมความซื่อสัตย์ พฤติกรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพ พฤติกรรมความเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมประหยัด พฤติกรรมสามัคคี พฤติกรรมรับผิดชอบ เป็นต้น
3. พฤติกรรมแสดงถึงการกระทำเพื่อส่วนรวม สังคม เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งความสงบสุขร่มเย็นของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม พฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่ พฤติกรรมอุทิศตนในการทำงาน เป็นต้น
4. พฤติกรรมที่แสดงถึงการกระทำที่ต้องให้บังเกิดผลดีทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม เช่น พฤติกรรมทำงานอย่างมีจริยธรรม พฤติกรรมการมีวินัยในตนเอง หรือการควบคุมตนเอง พฤติกรรมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ เป็นต้น
5. พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้รางวัล ส่งเสริมผู้อื่น และพฤติกรรมการลงโทษผู้อื่นอย่างยุติธรรม เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคมของหัวหน้าต่อลูกน้อง พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า

พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของผู้ปกครอง และพฤติกรรมดูแลสั่งสอนอบรมครูของนักเรียน เป็นต้น (ดุงเดือน,2550)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรม จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น ปัจจัยภายในบุคคล ช่วงอายุ ครอบครัว และชุมชนแวดล้อม

1. ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบภายในบุคคล (ดวงเดือน, 2543)

1.1 การรู้จักตนเอง เป็นทักษะในการเข้าใจตนเองในมุมมองต่าง ๆ การรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ตนมีอยู่

1.2 การเคารพตนเองคือความภาคภูมิใจในตน เป็นความรู้สึกที่มีต่อตนเองและบุคคลอื่น

1.3 ความเชื่ออำนาจภายในตน และความเชื่ออำนาจภายนอก ความเชื่อในอำนาจ สัมพันธ์กับบุคลิกภาพและการทำดี ความเชื่อในอำนาจตน คือเชื่อว่าสิ่งที่ตนได้รับนั้นเกิดจากการกระทำของตนเอง บุคคลจะทำดีเพื่อได้รับในสิ่งที่ดี ความเชื่อในอำนาจภายนอก คือเชื่อว่าสิ่งที่ตนได้รับขึ้นอยู่กับอำนาจเหนือธรรมชาติ บุคคลจึงไม่พยายามทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง หรือรอโชคความสวา พบว่าเด็กที่มีความเชื่อในอำนาจภายในตนจะเป็นคนที่มีความสุขกับสิ่งที่ตนมีวิตกกังวลน้อย รับผิดชอบ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ มีแนวโน้มทำความผิดต่ำ ส่วนเด็กที่มีความเชื่อภายนอก มักเฉื่อยชา ขาดความพยายาม

1.4 ความสามารถในการตั้งเป้าหมาย มีลักษณะมุ่งอนาคต และควบคุมตนเอง ความสามารถตั้งเป้าหมายเป็นความสามารถกำหนดทิศทางแผนการทำงาน รวมถึงการกระทำที่นำไปสู่จุดมุ่งหมาย การตั้งเป้าหมายมาจากแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก

1.5 ทักษะการคิดหรือสติปัญญา กล่าวว่า ทักษะการคิดเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยทักษะการคิด เป็นการจัดข้อมูลที่สมองได้รับมา ให้อยู่ในรูปแบบเหมาะสม โดยสมองจะนำเอาข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ มาคิดร่วมกัน โดยใช้เหตุผลสมผสานกับอารมณ์ และความต้องการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ในขณะที่เดียวกันบุคคลจะพยายามหาทางเลือกต่าง ๆ ที่จะเป็นไปได้ กล่าวว่าการจะพัฒนาคนให้เป็นคนดีและคนเก่ง ขึ้นอยู่กับความสามารถทางการคิด สามารถคิดได้ทั้งเชิงรูปธรรมและนามธรรม

1.6 ทักษะการตัดสินใจ เป็นทักษะที่จำเป็นต่อชีวิต เมื่อต้องเผชิญทางเลือกหลายทาง การตัดสินใจประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูล การพิจารณาข้อมูลที่มีอยู่ การเสาะหาทางเลือก การชั่งน้ำหนักทางเลือกและการตัดสินใจทางเลือกที่ดีที่สุด

1.7 ทักษะการสื่อสาร เป็นทักษะการรับและถ่ายทอดสาร ซึ่งเป็นทักษะที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยการรับสารเป็นความสามารถที่รับความรู้ข้อมูลและความคิดของผู้อื่นเข้ามา แล้วตีความ

ผ่านการอ่าน การฟัง การรับรู้ การจดจำ การถ่ายทอดสาร เป็นความสามารถฟังสารที่ได้รับมา ถ่ายทอดออกไป ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ คำพูด การเขียน การทำให้กระจ่าง ยังรวมถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้งในขณะที่มี การสื่อสาร

1.8 ทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่ใช้เพื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การทำงานรวมกลุ่ม การเห็นอกเห็นใจ การรู้จักอดกลั้นและให้อภัย รู้สึกการรักษาสิทธิของตนเองและผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น รู้จักข้อตกลง กฎกติกา มารยาท เคารพความเป็นมนุษย์

1.9 ความรู้ทางวิชาการและเกี่ยวกับโลก เป็นความรู้ที่ได้จากการศึกษา การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการแปลความหมาย แยกแยะ จำแนกข้อมูล หากไม่ผ่านขั้นตอนนี้ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อย่างเหมาะสม ไม่สร้างสรรค์

1.10 ความรู้เหนือธรรมชาติเชิงนามธรรม เป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เหนือโลกียวิสัย

1.11 การมีสุขภาพจิตดี สุขภาพจิต เป็นความสามารถปรับอารมณ์อย่างรู้เท่าทัน เหตุการณ์ นักจิตวิทยาพบว่า สุขภาพจิตเกี่ยวข้องกับจิตลักษณะตัวอื่น ๆ เช่น การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ทักษะคิด และมีผลต่อพฤติกรรม

1.12 ทักษะคิดและเจตคติของบุคคล เป็นความรู้สึกรู้ใจของบุคคลที่เกี่ยวกับลักษณะ หรือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในทางที่ชอบไม่ชอบมากนักน้อยเพียงใด ทักษะคิดที่มีผลต่อพฤติกรรมส่วนหนึ่ง พบว่า เด็กที่มีทักษะคิด หรือเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมที่ไม่ดีมีแนวโน้มที่จะทำผิดได้ง่าย

2. ปัจจัยช่วงวัย

นักจิตวิทยาและนักพฤติกรรมอธิบายว่า พัฒนาการของช่วงวัยนั้นมีผลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับ พัฒนาการในแต่ละช่วงวัย จะช่วยลดผลกระทำทางลบของบุคคล และเพิ่มพูนพัฒนาการทางด้านบวก ครูเข้าใจพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัยจะลดปัญหาการปกครองของเด็ก สามารถจัดหาวิธีการจัดการเรียน การสอนได้อย่างเหมาะสม

3. ปัจจัยด้านครอบครัว

นักจิตวิทยาให้ความสำคัญกับครอบครัวมาก เนื่องด้วยครอบครัวมีผลกระทบต่อกระบวนการ พัฒนาด้านต่าง ๆ รวมถึงคุณธรรม จริยธรรม ทั้งทางบวกและทางลบของบุคคล ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยสูงอายุ

3.1 การเลี้ยงดูของครอบครัว ลักษณะครอบครัวและการเลี้ยงดูมีผลต่อพัฒนาการด้านคุณธรรม และจริยธรรมของบุคคล สามารถแบ่งการเลี้ยงดูได้เป็น 6 รูปแบบ

3.1.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่และให้เหตุผล การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แสดงความสัมพันธ์กับเด็กในลักษณะ เอาใจใส่ ให้ความรักใคร่ ให้ความสำคัญโดยให้สิ่งที่เด็กต้องการ และตรงตาม พัฒนาการ

3.1.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การที่พ่อแม่ปฏิบัติกับเด็กด้วยความยุติธรรม จะสร้างนิสัยให้เด็กเป็นคนรู้จักคิดริเริ่ม เข้ากับสังคมได้ดี มีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง พึ่งพาตนเองได้

3.1.3 การเลี้ยงดูแบบเผด็จการ การอบรมที่เลี้ยงดูโดยที่พ่อแม่ตั้งกฎการกระทำของเด็กแทบทุกชนิด จะส่งผลให้เมื่อเด็กเผชิญภาวะต่าง ๆ จะเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว

3.1.4 การอบรมเลี้ยงดูแบบหลงโทษ ส่งผลให้เด็กขาดความความรัก มองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่เชื่อความยุติธรรม ก้าวร้าว ยึดความคิดของตนเองเป็นศูนย์กลางของความสนใจ มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย และขาดความมั่นคงทางอารมณ์

3.1.5 การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังกับเด็ก เด็กจะขาดความยืดหยุ่น วิตกกังวล เครียด ต่อด้านสังคม

รูปแบบการเลี้ยงดูซึ่ง (พัชรี, 2546) รายงานว่า การเลี้ยงดูแบบให้ความรัก และการเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาอกกับเด็ก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมวินัยในตนเอง การเลี้ยงดูแบบหลงโทษ การเลี้ยงดูแบบแสดงความเป็นเจ้าของมากเกินไป การเลี้ยงดูแบบยอมบุตร การเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมวินัยในตนเองของนักศึกษาที่พักพักอาศัยในหอพักนักศึกษา

3.2 สัมพันธภาพในครอบครัว สภาพในครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เหมาะสมของบุคคล สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว จะส่งผลให้เด็กมีภูมิคุ้มกันจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

3.3 การลงโทษในครอบครัว การลงโทษและให้รางวัลมีผลต่อพฤติกรรมของเด็ก การลงโทษและให้รางวัลควรทำอย่างมีระเบียบแบบแผน เหมาะสมกับการทำดี หรือทำไม่ดี ไม่ควรใช้อารมณ์ลงโทษ ควรดูจากแรงจูงใจ พ่อแม่ที่ลงโทษหรือให้รางวัลไม่เหมาะสมกับปริมาณหรือการกระทำของเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความสับสน รู้สึกไม่มั่นคงในการกระทำของตนเอง

3.4 แบบอย่างของคนในครอบครัว พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่อยู่ในกรอบของคุณธรรม จริยธรรมด้วย

3.5 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว จะมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กก็ต่อเมื่อฐานะทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อม

4. สิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของธรรมชาติ คำพูดการกระทำของผู้อื่นโดยเป็นการปฏิสัมพันธ์ทั้งสองฝ่ายต่างฝ่ายอย่างมีอิทธิพลต่อกัน

4.1 สิ่งแวดล้อมในเมืองและชนบท พบว่า วัยรุ่นในเมืองใหญ่หรือย่านธุรกิจ อุตสาหกรรม มีปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากกว่าต่างจังหวัด

4.2 สภาพที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน เด็กที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม เขตชุมชนหนาแน่น มีสถานเริงรมย์ ศูนย์การค้า บ่อนการพนัน มีพฤติกรรมกระทำผิดเป็นส่วนมาก

4.3 สภาวะแวดล้อมโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เหมาะสมจะมีความสำคัญต่อการปลูกฝังความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ลักษณะนิสัยของเด็กได้มาก รวมทั้งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก เช่น บรรยากาศในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การให้รางวัล และการลงโทษของครูผู้สอน ครูเป็นแบบอย่างที่ดี ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่โรงเรียน

รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเกิดจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน กระบวนการเรียนการสอนที่เราเชื่อว่า ความรู้ที่นักศึกษา จะสร้างขึ้น ต้องประกอบด้วย การดึงเอาความรู้ออกมาจากนักศึกษา ด้วยการให้นักศึกษาทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือตอบคำถามที่จะใช้ความรู้ หรือให้นักศึกษามีโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมาประยุกต์ใช้โดยสรุป มี 4 กลุ่มหลักใหญ่ ๆ ได้แก่

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด ได้แก่ การสอนโดยการอภิปรายกลุ่ม การสอนแบบโครงงาน การสอนแบบบูรณาการ
2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การสอนแบบมีส่วนร่วม การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม การสอนโดยกระบวนการกลุ่มการสอนแบบ ร่วมแรงร่วมใจ การสอนที่เน้นการเรียนแบบร่วมมือ การสอนแบบคู่สัญญา การสอนแบบชิปปา
3. รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมและค่านิยม ได้แก่ การสอนโดยใช้ตัวแบบ การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง การสอนโดยใช้หลักการสอนด้านจิตพิสัย การสอนโดยทำความเข้าใจในค่านิยม การสอนโดยการปรับพฤติกรรม การสอนโดยใช้ข่าวและเหตุการณ์จริง การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างการสอน โดยใช้เพลงและเกมส์ การแสดงบทบาทสมมุติ การสอนโดยการเล่านิทาน การสอนโดยใช้การ์ตูน การสอนโดยใช้วรรณกรรมสำหรับผู้เรียน การสอนโดยใช้กลวิธีไครเอ่ย์ การสอนด้วยการรับใช้สังคม

4. รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (นลินีและคณะ, 2549)

ซึ่งแต่ละรูปแบบ ต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงความแตกต่างความดีและความชั่ว มีดังนี้ เน้นฝึกทักษะการคิดเชิงคุณภาพจริยธรรมการฝึกให้ผู้เรียนคิด จะช่วยให้เกิดความสำนึก และเห็นคุณค่าของจริยธรรม โดยไม่ต้องควบคุมผู้เรียนมากนัก เน้นพัฒนาตามสภาพ ความแตกต่างของแต่ละบุคคล เน้นสร้างความเข้าใจ ระหว่างผู้เรียนต่างศาสนา เพื่อให้เกิดความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ครูไม่ควรเปรียบเทียบความเชื่อทางศาสนา แต่พูดในมุมมองที่สอดคล้องกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) เน้นเชื่อมโยงคุณธรรมจริยธรรมกับชีวิตจริง ต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสสิ่งที่เกิดจริง

ในสังคม เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เน้นการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมในรายวิชา ทำให้ผู้เรียนสามารถนำคุณธรรม จริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เน้นการมีส่วนร่วม โรงเรียนต้องร่วมมือกับชุมชน บ้าน สถาบันทางศาสนา และมีหลักการประเมินผลการเรียนการสอนคุณธรรม จริยธรรม การประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมมีความเป็นนามธรรมสูง จึงต้องอาศัยการประเมินที่รอบคอบ หลากหลาย ต่อเนื่องมีแนวทางดังนี้ ครูควรประเมินผู้เรียน โดยการประเมินอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เครื่องมือหลายชนิด เช่น แบบสังเกต แบบสำรวจ แบบทดสอบ แบบสอบถาม การประเมินผู้เรียนควรใช้การประเมินแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ทราบมุมมองที่ต่างกัน โดยประสานกับผู้ปกครอง ครูท่านอื่นประเมิน และตัวผู้เรียนประเมิน (นลินีและคณะ, 2549)

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษามี 5 ลักษณะ ได้แก่

1. กิจกรรมที่จัดหมุนเวียนทั้งปี ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาและวันสำคัญตามคตินิยมของชาติ
 2. กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยนักเรียน เช่น กีฬาสี ที่สถานศึกษาเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่
 3. เวทีหรือพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เช่น พิธีการหน้าเสาธง
 4. โครงการใหม่ ๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ เช่น โครงการยุวทูตความดี เป็นต้น
 5. การเรียนรู้ในห้องเรียน เน้นการบรรยายหรือเป็นการว่ากล่าวสั่งสอน สอดแทรกในทุกรายวิชา เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 ก)
- และจากการประเมินผลการเรียนรู้และการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ได้จากผู้บริหาร ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน ทุกคนเห็นสอดคล้องกันว่า คุณธรรมจริยธรรมที่สามารถสร้างเสริมขึ้นได้ในนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั้งในเมืองและนอกเมือง คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนา(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 ก)

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตร ดังนี้

1. สอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ
2. กำหนดเป็นรายวิชากิจกรรมลูกเสือ และรายวิชากิจกรรมองค์การวิชาชีพ ในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ฉบับปรับปรุง 2546) กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีความมั่นใจ และภาคภูมิใจในวิชาชีพที่เรียน รักงาน รักหน่วยงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

2.2 เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกันมีความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว หน่วยงาน ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคมเข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี

2.3 เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเอง มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เหมาะกับงานอาชีพนั้น ๆ

2.4 เพื่อให้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ และโลกปัจจุบัน มีความรักชาติ สำนึกในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข กิจกรรมในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 มีดังนี้

รหัสวิชา	รายชื่อวิชา	หน่วยกิต (ชม./สัปดาห์)
2000-2001	กิจกรรมลูกเสือวิสามัญ 1	0 (2)
2000-2002	กิจกรรมลูกเสือวิสามัญ 2	0 (2)
2000-2003	กิจกรรมองค์การวิชาชีพ 1	0 (2)
2000-2004	กิจกรรมองค์การวิชาชีพ 2	0 (2)
2000-2005	กิจกรรมองค์การวิชาชีพ 3	0 (2)
2000-2006	กิจกรรมองค์การวิชาชีพ 4	0 (2)
2000*2001 ถึง	กิจกรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษา หรือ	0 (2)
2000*2006	สถานประกอบการกำหนด	

3. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร สำหรับจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2557 มีดังนี้

3.1 เพื่อให้สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะจากศาสตร์ต่าง ๆ ประยุกต์ใช้ในงานอาชีพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

3.2 เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมั่นใจ และภาคภูมิใจในวิชาชีพ รักงาน รักองค์กร สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

3.3 เพื่อให้มีสติปัญญา ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความคิด สร้างสรรค์ มีความสามารถในการจัดการ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา รู้จักแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ มาพัฒนาตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ ในการ สร้างงานให้สอดคล้องกับวิชาชีพ และการพัฒนางานอาชีพอย่างต่อเนื่อง

3.4 เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ มีวินัย มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ เหมาะสมกับการปฏิบัติในอาชีพนั้น ๆ

3.5 เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดี ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกัน พัฒนาความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว องค์กร ท้องถิ่น และประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตระหนักในปัญหาและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

3.6 เพื่อเห็นคุณค่าและการดำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตน ในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขในระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง กำหนดรหัสไว้ ตั้งแต่ 3000-2001 โดยมีเวลา 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ไม่คิดค่าหน่วยกิต แต่นักศึกษา ต้องผ่านในรายวิชากิจกรรมที่สถานศึกษากำหนดจึงจะจบหลักสูตรการเรียน (สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษา และวิชาชีพ, 2546)

4. การจัดตั้งองค์การวิชาชีพ ในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ได้จัดตั้งองค์การวิชาชีพ เพื่อให้ นักศึกษาและครูร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีชื่อว่า องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย และในโอกาสต่อมาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ จึงเปลี่ยน ชื่อใหม่เป็น องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2551) โดยมีคำย่อ และความหมายดังต่อไปนี้

อกท. หมายความว่า องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

FFT หมายความว่า Future Farmers of Thailand

หน่วย อกท. หมายความว่า องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระดับหน่วย ระดับหน่วยในที่นี้หมายความว่า เป็นกิจกรรม ในระดับสถานศึกษาหรือวิทยาลัย

กิจกรรม อกท. หมายถึง การดำเนินกิจกรรมขององค์การในรูปแบบที่กำหนดไว้ในระเบียบ วิธีการปฏิบัติ หลักเกณฑ์และรายละเอียดของ อกท. เพื่อให้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์

หลักการของ อกท. คือ เป็นของสมาชิก ดำเนินงานโดยสมาชิก เพื่อสมาชิก โดยมีคณะกรรมการ อำนวยการ อกท. แต่ละระดับ ให้คำแนะนำ สนับสนุน และกำกับดูแล

วัตถุประสงค์ของ อกท.

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพของสมาชิก

2. เพื่อพัฒนาให้สมาชิกมีลักษณะความเป็นผู้นำ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกเป็นพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คติพจน์ของ ออท.

1. คติพจน์ของ ออท. ภาษาไทย คือ

เราเรียนรู้ด้วยงานการฝึกหัด

เราปฏิบัติเพื่อหวังทางศึกษา

หาเลี้ยงชีพเพื่อชีวิตพัฒนา

ใช้วิชาเพื่อบริการงานสังคม

2. คติพจน์ของ ออท. ภาษาอังกฤษ คือ

Learning to Do

Doing to Learn

Earning to Live

Living to Serve

การจัดกิจกรรมขององค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อทท.)

1. ความเป็นมาขององค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย

ในปีพ.ศ. 2501 ครูเกษตรจำนวน 5 ท่าน ได้แก่ อาจารย์วิภาต บุญศรี วัจชัย อาจารย์สุรพล สงวนศรี อาจารย์ขจร ทองอำไพ อาจารย์ประสงค์ วรรณยศ และอาจารย์สมร ตรีพงษ์ ได้ไปร่วมประชุมวิชาการกับองค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งสหรัฐอเมริกา (FFA) ระดับชาติ ที่เมืองแคนซัสซิตี มีความประทับใจในกิจกรรม จึงหารือเพื่อหาแนวทางในการจัดตั้ง ออท. ขึ้นในประเทศไทย และใน พ.ศ. 2503 กรมอาชีวศึกษาได้มีการอบรมผู้บริหาร เรื่อง โครงการเกษตรภายใต้การนิเทศ โดย ยูซอม จัดทุนสนับสนุนให้โรงเรียนเกษตรกรรมโรงเรียนละ 100,000 บาท เพื่อปรับปรุงพื้นที่ให้นักเรียนได้ทำโครงการเกษตร ถือเป็นโอกาสเหมาะสมที่จะจัดตั้ง ออท. ขึ้นในโรงเรียนเกษตรกรรม โดยอาจารย์สุรพล สงวนศรี และอาจารย์ประสงค์ วรรณยศ ซึ่งขณะนั้นสอนอยู่ที่โรงเรียนเกษตรกรรมเชียงใหม่ (แม่ใจ) ได้ร่วมกันร่างธรรมนูญและแนวทางการจัดตั้งหน่วย ออท. ขึ้น และได้คัดเลือกนักเรียนที่ไม่มีลักษณะการเป็นผู้นำมาฝึกฝนในรูปแบบของ ออท. ซึ่งได้ผลเกินคาด นักเรียนดังกล่าวเป็นผู้นำที่ดีได้ในระยะเวลาอันสั้น ต่อมาในพ.ศ. 2510-2516 อาจารย์เพียร จรรย์สืบศรี

ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษา (ก.พ.อ.) ได้นำอุปกรณ์ และภาพยนตร์เกี่ยวกับ FFA มาเผยแพร่ในโรงเรียนและวิทยาลัยเกษตรกรรมทั่วประเทศและอบรมครูที่ปรึกษา ขณะเดียวกัน อาจารย์บวร เมืองสุวรรณ อาจารย์นพคุณ ศิริวรรณ กับผู้เชี่ยวชาญชาวอเมริกันได้จัดทำคู่มือกิจกรรม นักศึกษา และ อกท. จึงได้มีการจัดตั้งหน่วย อกท. ขึ้นในโรงเรียนและวิทยาลัยเกษตรกรรมขึ้นหลายแห่ง ในระยะต่อมามีปัญหาด้านการเมืองและในพ.ศ. 2518 รัฐบาลได้สั่งยกเลิกและยุบองค์การต่าง ๆ ของนักศึกษาทุกรูปแบบ รวมทั้ง อกท. ด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 นายบุญเทียม เจริญยิ่ง เป็นผู้อำนวยการกองวิทยาลัยเกษตรกรรม ได้ประชุมผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อฟื้นฟูกิจกรรม อกท. ขึ้นมาอีกครั้งและได้จัดงานประชุมวิชาการ และแข่งขันทักษะวิชาชีพเกษตรของสมาชิก อกท. ระดับชาติครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2523 และดำเนินมาจนถึงทุกวันนี้ ในปัจจุบันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จเป็นองค์ประธานในการเปิดงานการประชุมวิชาการของ อกท. ระดับชาติ ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์คุณแก่สมาชิก อกท. (องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2551) ส่วนองค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หน่วยฉะเชิงเทรา ได้จัดตั้งเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2526 (องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2551)

2. การดำเนินการจัดกิจกรรมองค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระดับหน่วยหรือระดับสถานศึกษา ได้ดำเนินการดูแลให้การดำเนินกิจกรรมขององค์การวิชาชีพ มีระเบียบ แบบแผน แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ได้ใช้ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ว่าด้วยองค์การเกษตรกร ในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นคู่มือในการดำเนินกิจกรรมสำหรับครูและนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2548) การจัดกิจกรรมองค์การฯ ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทุกระดับของวิทยาลัย มีการดำเนินกิจกรรม ตลอดปีการศึกษา ดังนี้ 1. การบริหารสำนักงาน อกท. 2. การดำเนินกิจกรรมโครงการหลักของ อกท. 5 โครงการ 3. การบริหารการเงิน 4. มูลนิธิ อกท. 5. สมาชิกวิสามัญ 6. การประชุมสมัชชาสามัญ อกท. 7. การประชุมวิชาการประจำปี 8. การเลื่อนระดับสมาชิก 9. การตรวจประเมินสมาชิกและหน่วยดีเด่น 10. กิจกรรมอื่นๆ ตามนโยบายหรือมติคณะกรรมการ โดยสมาชิกของ อกท. จะได้เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

2.1 กิจกรรมภายในระดับหน่วย หรือระดับสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานที่ดำเนินการภายในวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่และสมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมมีทั้งประเภทที่สมาชิกต้องเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นทุกคน และกิจกรรมที่สมาชิกเข้าร่วมตามความต้องการของตัวสมาชิก ประกอบด้วย

- 2.1.1 การประชุมคณะกรรมการอำนวยการ ออท. ระดับหน่วย
- 2.1.2 การประชุมสมัชชาสามัญ ของสมาชิก ออท.
- 2.1.3 การร่วมกิจกรรมโครงการหลัก 5 โครงการ
- 2.1.4 การประชุมวิชาการ ออท. ระดับหน่วย
- 2.1.5 การแข่งขันทักษะวิชาชีพเกษตร
- 2.1.6 การเลื่อนระดับสมาชิก
- 2.1.7 การเชิดชูเกียรติสมาชิก
- 2.1.8 นันทนาการ
- 2.1.9 การสัมมนาผลงานทางวิชาการ
- 2.1.10 การประกวดสิ่งประดิษฐ์ทางการเกษตร
- 2.1.11 การประกวดนิทรรศการทางการเกษตร
- 2.1.12 การประกวดผลิตภัณฑ์เกษตร
- 2.2 กิจกรรมภายนอกหน่วยฉะเชิงเทรา ซึ่งสมาชิกดำเนินกิจกรรมภายนอกวิทยาลัย ได้
 - 2.2.1 กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 - 2.2.2 กิจกรรมบริการชุมชน
 - 2.2.3 กิจกรรมการประชาสัมพันธ์
 - 2.2.4 การสนับสนุนส่งเสริมสถานศึกษาในเขตพื้นที่บริการด้านวิชาชีพและสาธารณสุข
- 2.3 กิจกรรมระดับภาค
- 2.4 กิจกรรมระดับชาติ
- 3. หน้าที่ของคณะกรรมการขององค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระดับหน่วย

คณะกรรมการ ออท. ระดับหน่วย ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการ ออท. ระดับหน่วย และคณะกรรมการดำเนินงาน ออท. ระดับหน่วย ซึ่งคณะกรรมการแต่ละชุดมีหน้าที่ดังนี้

 - 3.1 หน้าที่ของคณะกรรมการ ออท.ระดับหน่วย มีดังนี้
 - 3.1.1 กำหนดแนวทางในการบริหารกิจกรรมของหน่วย
 - 3.1.2 พิจารณาให้ความเห็นชอบผลการตรวจสอบคุณสมบัติการเลื่อนระดับสมาชิก การคัดเลือกสมาชิกดีเด่นระดับหน่วย และสมาชิกศิษย์เก่าดีเด่น ระดับหน่วย
 - 3.1.3 พิจารณาให้ความเห็นชอบ ร่างระเบียบ วิธีการปฏิบัติ หลักเกณฑ์ และรายละเอียด ที่มีการเสนอ กำหนด แก้ไข เพิ่มเติม เพื่อเสนอองค์การระดับภาคต่อไป

3.1.4 ดำเนินการสรรหาครูที่ปรึกษา ผู้ช่วยครูที่ปรึกษาคณะกรรมการดำเนินงาน
องค์การระดับหน่วย

3.1.5 แสวงหาความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนิน
กิจกรรมขององค์การ

3.1.6 ประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง แก้ไข หรือหาข้อยุติในข้อขัดแย้ง
ในการดำเนินกิจกรรมขององค์การ

3.1.7 ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบ วิธีการปฏิบัติ หลักเกณฑ์และรายละเอียดที่องค์การกำหนด

3.2 หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ อกท. ระดับหน่วย มีดังนี้

3.2.1 กำหนดนโยบายในการบริหารกิจกรรม อกท.

3.2.2 แต่งตั้ง มอบหมายหน้าที่แก่บุคคล คณะบุคคล เพื่อการบริหารกิจกรรม อกท.

3.2.3 พิจารณาผลการดำเนินกิจกรรมของ อกท. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา

3.2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรม อกท.

3.3 หน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงาน อกท. ระดับหน่วย มีดังนี้

3.3.1 กำหนดแผนงานในการดำเนินงานกิจกรรม อกท.

3.3.2 เสนอหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ อนุกรรมการ เพื่อดำเนินกิจกรรม อกท.

3.3.3 ดำเนินกิจกรรมของ อกท. ตามวิธีการปฏิบัติของ อกท.

3.3.4 สรุปลงและรายงานผลการดำเนินกิจกรรม อกท.

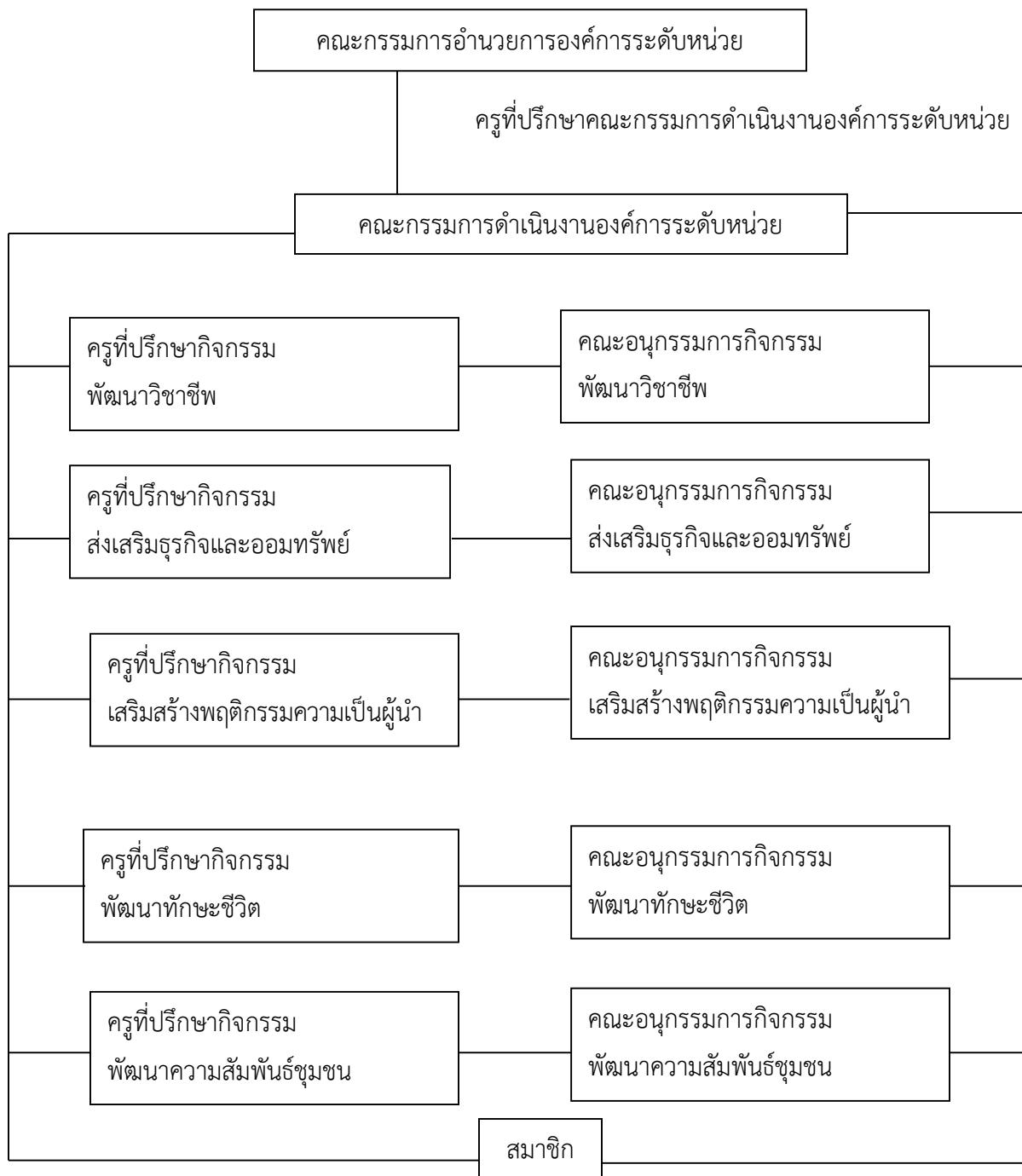
คณะกรรมการดำเนินงาน อกท.ระดับหน่วย ประกอบด้วยตำแหน่ง ดังนี้ นายกฯ รองนายกฯ
เหรัญญิก ผู้สื่อข่าว ปฏิคมและเลขานุการ นายกองกิจการได้จากการที่สมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง และสมาชิก
ขององค์การเลือกเป็นนายกฯ ส่วนตำแหน่งรองนายกฯ เหรัญญิก ผู้สื่อข่าว ปฏิคมและเลขานุการ นายกองกิจการฯ
เป็นผู้คัดเลือก

4. การบริหารกิจกรรมหลักของ อกท.ระดับหน่วย

การดำเนินกิจกรรมหลักมี คณะอนุกรรมการกิจกรรมหลัก อกท. โดยการแต่งตั้งของนายก
อกท.ระดับหน่วย ประกอบด้วย ประธานอนุกรรมการ รองประธานอนุกรรมการ อนุกรรมการ และ
เลขานุการ จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คนจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกิจกรรมหลัก อกท. และความต้องการ
ของสมาชิกภายในหน่วยให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมหลัก อกท.ทุกกิจกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดขึ้น
ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 ในแต่ละปีการศึกษา การดำเนินกิจกรรมหลัก อกท. เป็นการดำเนินกิจกรรม
เพื่อพัฒนาสมาชิก ด้านวิชาการ ด้านทักษะวิชาชีพ ด้านการหารายได้ ด้านการเสริมสร้างพฤติกรรม
ความเป็นผู้นำ ด้านสร้างเสริมทักษะชีวิต ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และการเป็นพลเมืองดีของสังคม

ประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ กิจกรรมส่งเสริมธุรกิจและออมทรัพย์
กิจกรรมเสริมสร้างพฤติกรรมความเป็นผู้นำ กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต กิจกรรมพัฒนาความสัมพันธ์ชุมชน
โดยมีผังการบริหารงานดังนี้

แผนภูมิการบริหารกิจกรรมหลักองค์การระดับหน่วย

แหล่งที่มา องค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2551)

5. หน้าที่ของคณะกรรมการกิจกรรมหลักองค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ฯ มีดังนี้

5.1 ประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ โครงการกิจกรรมหลักให้สอดคล้องกับกิจกรรมหลัก องค์การ และความต้องการของสมาชิกภายในหน่วย

5.2 กลั่นกรองแผนปฏิบัติการ โครงการกิจกรรมหลัก ร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงาน องค์การระดับหน่วย

5.3 ให้การส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานในการดำเนินกิจกรรมหลัก โดยให้สมาชิกทุกคน ได้เข้าร่วมกิจกรรมหลักทุกกิจกรรมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาการจัดกิจกรรมทั้งหมด ในแต่ละปีการศึกษา

5.4 ติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมหลัก

5.5 สรุป และรายงานผลการดำเนินกิจกรรมหลักต่อคณะกรรมการดำเนินงานองค์การ ระดับหน่วยทุกภาคเรียน

จะเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมหลัก และหน้าที่คณะกรรมการกิจกรรมหลักขององค์การนั้น เป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้สมาชิก ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองทั้งทางด้านอาชีพ ความเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกัน การแสดงออกในทางที่ดีต่อกัน

6. วัตถุประสงค์กิจกรรมหลักขององค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

6.1 กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.1.1 เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในวิชาชีพของสมาชิก โดยการปฏิบัติจริง ภายใต้อาจารย์ที่จริง สามารถนำไปประกอบอาชีพ แนะนำผู้อื่นได้ โดยการนิเทศของครูที่ปรึกษาโครงการ

6.1.2 เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาชีพของสมาชิก

6.1.3 เพื่อก่อให้เกิดความรัก ศรัทธา ความภาคภูมิใจ และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ

จากวัตถุประสงค์ข้างต้น ออกท. ระดับหน่วย สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมตามความต้องการและการรวมกลุ่มกันของสมาชิก โดยจัดตั้งเป็น “ชมรม” ได้แก่ ชมรมพีชศาสตร์ ชมรมเศรษฐกิจพอเพียง ชมรมสัตวศาสตร์ ชมรมช่างเกษตร ชมรมอุตสาหกรรมเกษตร ชมรมธุรกิจเกษตร ฯลฯ เป็นต้น โดยการ ขอดังชมรมต้องมีคณะกรรมการบริหารกิจกรรมของชมรม ครูที่ปรึกษาชมรม และวัตถุประสงค์ของชมรมเพื่อเสนอต่อ ออกท.ระดับหน่วย เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมของ ออกท. ระดับหน่วยต่อไป

6.2 กิจกรรมส่งเสริมธุรกิจและการออมทรัพย์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.2.1 เพื่อให้สามารถบูรณาการความรู้จากการเรียนจนเกิดทักษะ และประสบการณ์ ในการดำเนินธุรกิจระหว่างเรียน

6.2.2 เพื่อให้รู้จักทำธุรกิจการค้าหารายได้ระหว่างเรียน

6.2.3 เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมกรออมทรัพย์

จากวัตถุประสงค์ของกิจกรรมส่งเสริมธุรกิจและออมทรัพย์ดังกล่าว หากสมาชิกองค์การระดับหน่วย สามารถร่วมกลุ่มกันจัดตั้งในรูปของชมรมหารายได้ ได้แก่ ชมรมสหกรณ์ออมทรัพย์ ชมรมสหกรณ์ร้านค้า ชมรมหารายได้และออมทรัพย์ ฯลฯ เป็นต้น

6.3 กิจกรรมเสริมสร้างพฤติกรรมความเป็นผู้นำ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.3.1 เพื่อพัฒนาสมาชิกให้มีบุคลิกลักษณะความเป็นผู้นำทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ รวมถึงการฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำ อาทิ มนุษยสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสาร ผู้นำในที่ประชุม การขจัดความขัดแย้ง การมอบอำนาจหน้าที่ การตัดสินใจและวินิจฉัยสั่งการ การประสานงาน และการประเมินผลงาน เป็นต้น

6.3.2 เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ความเป็นผู้นำ

6.3.3 เพื่อสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม และแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ดีงาม สมาชิกองค์การระดับหน่วยสามารถร่วมกลุ่มกันขอจัดตั้งชมรมขึ้น ได้แก่ ชมรมพัฒนาบุคลิกภาพ ชมรมดำเนินการประชุม ชมรมฝึกลักษณะผู้นำ เป็นต้น

6.4 กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.4.1 เพื่อให้สมาชิกมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คติวิเคราะห์อย่างมีวิจารณ์ญาณ และมีมีโนทัศน์

6.4.2 เพื่อให้สมาชิกตระหนักรู้ตนเอง ความเห็นใจผู้อื่น ความภูมิใจตนเอง ความรับผิดชอบ ต่อสังคม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

6.4.3 เพื่อให้สมาชิกมีร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาที่สมบูรณ์ มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีสัมพันธภาพและการสื่อสารที่ดี รู้จักแก้ปัญหาและตัดสินใจ ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

6.4.4 เพื่อให้สมาชิกร่วมกันจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ดนตรี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.4.5 เพื่อให้สมาชิกสามารถใช้ทักษะชีวิตพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อดำเนินกิจกรรม ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยสมาชิกสามารถร่วมกันจัดตั้งชมรม ได้แก่ ชมรมนันทนาการ

ชมรมการทำงานร่วมกัน ชมรมส่งเสริมการเรียนรู้ ชมรมศิลปวัฒนธรรมไทย ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

6.5 กิจกรรมพัฒนาความสัมพันธ์ชุมชน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

6.5.1 เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกร่วมกันจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สังคม และองค์กรอื่น

6.5.2 เพื่อให้สมาชิกรู้จักความเสียสละ มีความเอื้ออาทร มีความรับผิดชอบต่อสังคม และส่วนรวม

6.5.3 เพื่อให้สมาชิกสามารถทำงานได้ด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

6.5.4 เพื่อให้สมาชิกมีทักษะการประชาสัมพันธ์และประสานสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว สมาชิกสามารถร่วมกันจัดตั้งชมรมขึ้น ได้แก่ ชมรมอาสาพัฒนา ชมรมประชาสัมพันธ์ ชมรมร่วมกิจกรรมกับองค์กรอื่น เป็นต้น

7. สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกขององค์การเกษตรกรในอนาคตแห่งประเทศไทย ฯ ประเภทสามัญ สมาชิกของ อกท. มี 2 ประเภท ได้แก่สมาชิกสามัญ และสมาชิกวิสามัญ สมาชิกสามัญ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัย สามารถแบ่งได้เป็น 4 ระดับได้แก่ สมาชิกใหม่ สมาชิกระดับหน่วย สมาชิกระดับภาค และสมาชิกระดับชาติ ซึ่งสมาชิกมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

7.1 สมาชิกสามัญ มีสิทธิ ดังนี้

7.1.1 เข้าร่วมกิจกรรมของ อกท. ที่จัดขึ้นทุกประเภท

7.1.2 ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจาก อกท.

7.1.3 สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายก และมีสิทธิได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ หรือ อนุกรรมการ ตามวิธีการปฏิบัติของ อกท.

7.1.4 เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าของ อกท. ต่อคณะกรรมการอำนวยการ อกท.และหรือคณะกรรมการดำเนินงาน อกท.ในแต่ละระดับตามลำดับชั้น

7.1.5 ได้รับสวัสดิการและบริการ ที่ อกท. จัดให้

7.1.6 แต่งเครื่องแบบและประดับเครื่องหมายตามแบบของ อกท.

7.1.7 ได้รับสิทธิ ตามมติของคณะกรรมการ อกท.

7.1.8 ได้รับการพัฒนา ตามแนวทางการจัดกิจกรรม อกท.

7.1.9 รับทราบข้อมูล ข่าวสาร คำชี้แจงและเหตุผล การดำเนินกิจกรรม อกท.

7.2 สมาชิกสามัญ มีหน้าที่ ดังนี้

7.2.1 ปฏิบัติตามระเบียบนี้ และวิธีการปฏิบัติ หลักเกณฑ์ตลอดจนรายละเอียดของ ออท.

7.2.2 ใช้สิทธิในการเลือกตั้งของ ออท.

7.2.3 ให้ความความร่วมมือ สนับสนุน ส่งเสริม และช่วยเหลือในการดำเนินงาน ออท. ทุกระดับ

7.2.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่คณะกรรมการ ออท. แต่ละระดับมอบหมาย

8. คุณสมบัติของสมาชิกสามัญแต่ละระดับ

สมาชิกแต่ละระดับมีคุณสมบัติแตกต่างกันตามระยะเวลาและการพัฒนาตนเองของสมาชิก และแต่ละระดับ มีความหมายและคุณสมบัติดังนี้

8.1 สมาชิกใหม่หมายถึง ผู้ขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาที่ จัดตั้งหน่วย ออท. โดยได้ลงทะเบียนเข้าเป็นสมาชิกและได้ชำระเงินค่าบำรุงองค์การ ครบถ้วนถูกต้องตาม วิธีการปฏิบัติ ว่าด้วย การบริหารงานการเงิน

8.2 สมาชิกระดับหน่วย ต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน ดังนี้

8.2.1 ขึ้นทะเบียนสมาชิก ออท. และชำระเงินค่าบำรุงองค์การแล้ว

8.2.2 เป็นสมาชิกใหม่ไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน

8.2.3 บอกรายชื่อของ ออท. ได้ถูกต้องทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

8.2.4 ได้ทำโครงการเกษตรหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพอื่น โดยมีรายได้ หรือผลผลิตหรือผลงานเมื่อหักต้นทุนแล้วคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1,000 บาท มีการบันทึกการทำโครงการ บัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างถูกต้อง เป็นหลักฐานให้ตรวจสอบได้

8.2.5 สามารถพูดในที่ชุมชนได้ไม่ต่ำกว่า 10 นาที

8.2.6 ปีการศึกษาที่ผ่านมาและหรือในปีการศึกษาปัจจุบันได้เข้าร่วมกิจกรรมของ ออท. ระดับหน่วย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลากิจกรรมที่ได้ดำเนินไปแล้ว

8.2.7 มีความรู้ และความเข้าใจในระเบียบและวิธีการปฏิบัติของ ออท.

8.2.8 มีความรู้พื้นฐานในวิชาชีพเกษตร และหรือวิชาชีพอื่นตามเกณฑ์ที่กำหนด หรือมีผลการเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 หรือ การเป็นผู้นำจากการเข้าร่วมกิจกรรม ออท. ในสถานศึกษา และชุมชน โดยมีหลักฐาน ให้ตรวจสอบได้

8.3 สมาชิกระดับภาค ต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน ดังนี้

8.3.1 ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิก ออท. และชำระเงินค่าบำรุงองค์การแล้ว

8.3.2 เป็นสมาชิกระดับหน่วยไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน

8.3.3 เขียน คติพจน์ของ อกท. ได้ถูกต้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

8.3.4 ได้ทำโครงการเกษตรหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพอื่น โดยมีรายได้หรือผลผลิตหรือผลงานเมื่อหักต้นทุนแล้วคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 3,000 บาท มีการบันทึกการทำโครงการบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างถูกต้อง เป็นหลักฐานให้ตรวจสอบได้ ตามแบบทำวิธีการปฏิบัตินี้

8.3.5 สามารถพูดในที่ชุมชนได้ไม่ต่ำกว่า 15 นาที

8.3.6 ในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมาและหรือในปีการศึกษาปัจจุบันได้เข้าร่วมกิจกรรมของ อกท. ระดับหน่วย ไม่น้อยกว่า 80% ของเวลากิจกรรมที่ได้ดำเนินไปแล้ว

8.3.7 มีความรู้และความเข้าใจในระเบียบและวิธีการปฏิบัติของ อกท.

8.3.8 มีความรู้พื้นฐานในวิชาชีพเกษตรและหรือวิชาชีพอื่นตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือมีผลการเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 หรือการเป็นผู้นำจากการเข้าร่วมกิจกรรม อกท. ในสถานศึกษาและชุมชน โดยมีหลักฐาน ให้ตรวจสอบ

8.4 สมาชิกระดับชาติ ต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน ดังนี้

8.4.1 ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิก อกท. และชำระเงินค่าบำรุงองค์กรแล้ว

8.4.2 เป็นสมาชิกระดับภาค

8.4.3 อธิบายความหมาย คติพจน์ของ อกท. ได้ถูกต้อง

8.4.4 ได้ทำโครงการเกษตรหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพอื่น โดยมีรายได้หรือผลผลิตหรือผลงานเมื่อหักต้นทุนแล้วคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท มีการบันทึกการทำโครงการบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างถูกต้อง เป็นหลักฐานให้ตรวจสอบได้

8.4.5 สามารถพูดในที่ชุมชนได้ไม่ต่ำกว่า 20 นาที

8.4.6 ในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมาและหรือในปีการศึกษาปัจจุบันได้เข้าร่วมกิจกรรมของ อกท. ระดับหน่วย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลากิจกรรมที่ได้ดำเนินไปแล้ว

8.4.7 มีความรู้และความเข้าใจในระเบียบและวิธีการปฏิบัติของ อกท.

8.4.8 มีความรู้พื้นฐานในวิชาชีพเกษตรและหรือวิชาชีพอื่นตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือมีผลการเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.00 หรือการเป็นผู้นำจากการเข้าร่วมกิจกรรม อกท. ในสถานศึกษาและชุมชน โดยมีหลักฐาน ให้ตรวจสอบ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2548)

9. การคัดเลือกหน่วย อกท. ดีเด่น

การพิจารณาคัดเลือกหน่วย อกท. ดีเด่นในระดับภาค และระดับชาติเพื่อคัดเลือกหน่วยที่มีผลงานดีเด่นเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ สมาชิกและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ภายในหน่วยมีการประเมินตามหัวข้อดังนี้

- 9.1 การบริหารองค์การ
 - 9.2 การดำเนินกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม
 - 9.2.1 กิจกรรมการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาชีพ
 - 9.2.2 กิจกรรมเสริมสร้างพฤติกรรมความเป็นผู้นำ
 - 9.2.3 กิจกรรมพัฒนาความสัมพันธ์ชุมชน
 - 9.2.4 กิจกรรมส่งเสริมธุรกิจและออมทรัพย์
 - 9.2.5 กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต
 - 9.3 การดำเนินกิจกรรมหมู่บ้าน อกท หรือหมู่บ้านโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต ที่ดำเนินกิจกรรมตามแบบหมู่บ้าน อกท. หรือกิจกรรมทดแทนที่มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน
 - 9.4 รายได้จากการดำเนินกิจกรรมของหน่วย อกท.
 - 9.5 กิจกรรมประสานสัมพันธ์ศิษย์เก่า อกท.
 - 9.6 ผลงานของหน่วย อกท.ในรอบปีที่ผ่านมา
 - 9.7 ความรู้ของสมาชิก อกท. เกี่ยวกับระเบียบ วิธีการปฏิบัติ หลักเกณฑ์ หรือรายละเอียดของ อกท.
10. เครื่องแบบของสมาชิกสามัญจะแตกต่างกันไปตามระดับของสมาชิกเพื่อให้สังเกตเห็นถึงความแตกต่างของสมาชิกในแต่ละระดับ มีดังนี้
- 10.1 สมาชิกใหม่ เครื่องแบบ ใช้เสื้อมีแขนสั้นสีขาว ปกแข็ง มีسابเสื้อผ่าถึงระดับอก ติดกระดุม สีขาว 3 เม็ด กระเป๋าสีดำด้านซ้ายมือมีตรา อกท. ขนาดความสูง 7-8 เซนติเมตร ได้ตรา อกท. มีข้อความ “ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ในแนวโค้ง ตัวอักษร แบบเรียบ ความสูง 0.5 เซนติเมตร ด้านหลังของเสื้อมีชื่อหน่วย อกท. เป็นภาษาไทยในแนวตรง ตัวอักษร เป็นแบบเรียบตัวตรง ขนาดความสูง 3.5-4.5 เซนติเมตร ตรา ข้อความในพระราชูปถัมภ์ฯ ชื่อหน่วย อกท. เป็นสีเขียว
 - 10.2 สมาชิก อกท.ระดับหน่วย ระดับภาค ระดับชาติ คณะกรรมการดำเนินงาน และ คณะอนุกรรมการกิจกรรมหลัก เครื่องแบบ ใช้เสื้อแจ็กเก็ตสีเขียว แขนยาว คอแบะ มีชิบด้านหน้ารูตได้สูง ถึงระดับอกที่อกเสื้อด้านซ้ายมือปักตรา อกท. ความสูง 7-8 เซนติเมตร ได้ตราปักข้อความ “ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ในแนวโค้ง ตัวอักษร แบบเรียบ สีม่วง ความสูง 0.5 เซนติเมตร ได้ข้อความในพระราชูปถัมภ์ฯ ปักชื่อหน่วย ในแนวตรงตัวอักษรแบบเรียบ สีเหลือง ความสูง 1 เซนติเมตร ออกเสื้อด้านขวามือ ปักชื่อและชื่อสกุล เป็นภาษาไทย ในกรณีที่ตั้งดำรงตำแหน่ง หรือเคยดำรง ตำแหน่งในคณะกรรมการดำเนินงาน อกท. ในระดับใดก็ตาม ให้ปักชื่อตำแหน่ง และปีการศึกษาที่ตั้ง

ตำแหน่งนั้น ใต้ชื่อ และชื่อสกุล ในแนวตรง ตัวอักษรแบบเรียบ สีเหลือง ความสูง 1 เซนติเมตร ด้านหลังของเสื้อปกตรา ออกท. ขนาดความสูง 20 เซนติเมตร ใต้ตราปักข้อความ “ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ในแนวโค้ง ตัวอักษร แบบเรียบ สีม่วง ความสูง 1-2 เซนติเมตร ใต้ข้อความในพระราชูปถัมภ์ ฯ ปักชื่อหน่วย เป็นตัวอักษรในแนวตรง แบบเรียบสีเหลือง ความสูง 3.5-4.5 เซนติเมตร

10.3 เครื่องหมายประกอบการแต่งกายของสมาชิก ออกท. เป็นเข็มวิทยฐานะตรา ออกท. ขนาดความสูง 3.5 เซนติเมตร แบ่งเป็น 3 ระดับได้แก่ เข็มวิทยฐานะ สีทองแดง สำหรับสมาชิกระดับหน่วย เข็มวิทยฐานะสีเงิน สำหรับสมาชิกระดับภาค เข็มวิทยฐานะ สีทอง สำหรับสมาชิกระดับชาติ การประดับ เข็มวิทยฐานะ ใช้ประดับบนเสื้อเครื่องแบบ ออกท. ที่อกด้านขวามือเหนือชื่อและชื่อสกุล 1 เซนติเมตร (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2548)

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม

ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม เพื่อที่จะให้รู้ว่าบุคคลใดมีคุณธรรมจริยธรรมด้านไหนมีระดับของคุณธรรมจริยธรรมมากหรือน้อยต้องดูจากพฤติกรรมซึ่งเป็นการประเมินทางอ้อม เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลที่จะใช้อธิบายถึงคุณธรรมได้จึงยึด ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operating Conditioning) ของ Burrhus F. Skinner ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Theory) ของ Albert Bandura ทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม (The Cognitive Theory of Development) ของ Lawrence Kohlberg

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ระบุว่ามนุษย์มีความต้องการเรียงลำดับ จากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับสูงสุดทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างกันตามความต้องการ และได้แบ่งกรอบความคิดไว้ดังนี้

1.1 มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความต้องการ ความต้องการมีอิทธิพลหรือเป็นเหตุจูงใจต่อพฤติกรรมความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นเหตุจูงใจ

1.2 ความต้องการของมนุษย์เรียงลำดับขั้นความต้องการ โดยเริ่มจากความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ ไปจนถึงขั้นได้รับการตอบสนองแล้วมนุษย์จะก้าวไปสู่ลำดับความต้องการที่สูงขึ้นไปอีก

1.3 ความต้องการพื้นฐานต้องมาก่อนความต้องการอื่น

ความต้องการของมนุษย์เรียงลำดับจากความต้องการภายในของบุคคลจัดแบ่งได้ 5 ลำดับชั้น ดังนี้

ลำดับชั้นที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย เป็นความต้องการลำดับต่ำหรือพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ ได้แก่ ปัจจัยสี่ น้ำ อาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมการทำงาน หรือการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ เช่น ความสะอาด แสงสว่างในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ การระบายอากาศที่ดี ก็เป็นความต้องการในระดับนี้เช่นเดียวกัน ความต้องการนี้มีอำนาจมากที่สุด

ลำดับชั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการระดับนี้จะเกิดขึ้นหลังจากความต้องการลำดับชั้นที่ 1 ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการความปลอดภัย ได้แก่ ความปลอดภัยทางด้านร่างกาย และจิตใจ ความมั่นคงในการทำงาน ความปลอดภัยจากการปฏิบัติงาน การอยู่ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ยุติธรรมเสมอภาคกัน ศาสนาและปรัชญาที่มนุษย์ยึดถือ ทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยทางจิตใจ

ลำดับชั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม เมื่อลำดับชั้นตามต้องการด้านปัจจัยสี่ และความปลอดภัยทางด้านร่างกายและจิตใจแล้ว มนุษย์ต้องการความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดชิดของบุคคลในสังคม ต้องการเพื่อน ต้องการโอกาสเข้าสมาคม ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในสังคม

ลำดับชั้นที่ 4 ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง เมื่อมนุษย์ได้รับการยอมรับจากสังคม ได้ความรักแล้ว ลำดับชั้นต่อไปคือ ต้องการสร้างสถานภาพของตนเองให้สูงเด่น เป็นที่ยอมรับนับถือของผู้อื่น มีความโดดเด่น สร้างความภาคภูมิใจให้กับตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ มีความรู้สึกมั่นใจในตนเองและเกียรติยศ ลำดับชั้นความต้องการนี้ได้แก่ ได้ทำงานที่ท้าทาย การได้รับการยกย่องจากผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีโอกาสในความก้าวหน้าในอาชีพการงาน เป็นต้น

ลำดับชั้นที่ 5 ความต้องการเติมเต็มความสมบูรณ์ให้ชีวิต เป็นความต้องการที่สูงสุดของมนุษย์ ต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของตนเอง ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาทักษะความสามารถ ในระดับสุดยอดเหนือกว่าผู้ใด การก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งงานที่สูงสุด

ความต้องการทั้ง 5 ลำดับชั้น สามารถจำแนกแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน เป็นความต้องการระดับต่ำ ได้แก่ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย และความต้องการที่เกิดจากความต้องการก้าวหน้าและพัฒนาตนเอง ได้แก่ ความต้องการทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการเติมเต็มแห่งชีวิต ซึ่งจัดเป็นความต้องการระดับสูง ส่วนความต้องการระดับสูง จะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายในตัวบุคคล (อ้างตาม สุพานี, 2552)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning Theory)

ทฤษฎีนี้พัฒนาโดย เบอร์ริส เฟรดเดอริก สกินเนอร์ (Burrhus Frederick Skinner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเรานั้นเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงเป็นผล

มาจากการที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยสภาพแวดล้อมมีปัจจัย 2 อย่างที่มีผลต่อพฤติกรรม ซึ่งได้แก่ เงื่อนไขนำ และ ผลกรรม

เงื่อนไข คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนการมีพฤติกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่บอกให้บุคคลรู้ว่า ควรทำหรือไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น ๆ

ผลกรรม คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการเกิดพฤติกรรมมีผลทำให้เกิดพฤติกรรมนั้น เกิดขึ้นบ่อย สม่าเสมอ หรือลดลง ยุติลง

การเสริมแรงในกระบวนการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1. ตัวเสริมแรงทางบวก คือ ผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้น เกิดบ่อยขึ้นหรือสม่าเสมอ กระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นบ่อยขึ้น เรียกว่า การเสริมแรงทางบวก เช่น เมื่อแต่งตัวดีมีคนชมว่าแต่งตัวสวย แต่งตัวเรียบร้อย เมื่อทำงานได้สำเร็จ มีคนชมว่าเป็นคนเก่ง เป็นคนมีความสามารถ เป็นต้น 2. ตัวลงโทษ คือ ผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมแล้วทำให้พฤติกรรมนั้นลดลง หรือยุติลง กระบวนการที่ให้ผลกรรมแล้วทำให้พฤติกรรมนั้นยุติลงหรือลดลง เรียกว่า การลงโทษ เช่น เมื่อนักศึกษาแต่งกายผิดระเบียบ แล้วถูกครูตำหนิ เป็นต้น 3. การหยุดยั้ง คือ การยุติการให้การเสริมแรง ต่อพฤติกรรมที่เคยได้รับการเสริมแรง

ประเภทของการเสริมแรงทางบวก ได้แก่ ตัวเสริมแรงทางสังคม ได้แก่ คำชม คำยกย่องชมเชย การแสดงการยอมรับ ตัวเสริมแรงที่เป็นวัตถุสิ่งของ ได้แก่ รางวัล มาเสริมแรงให้กับบุคคลทำกิจกรรมที่ไม่ชอบมากขึ้น ตัวเสริมแรงภายใน ได้แก่ ความภูมิใจ หรือความสุข เป็นต้น (อ้างตาม ทิศนา, 2542)

โดยสรุปพื้นฐานความคิดทฤษฎีนี้ก็คือ พฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นโดยการเรียนรู้ และสามารถจะสังเกตได้ พฤติกรรมแต่ละชนิดเป็นผลรวมของการเรียนที่เป็นอิสระหลายอย่างและ แรงเสริม ช่วยทำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นได้

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Theory)

การเรียนรู้จากประสบการณ์ทางอ้อม อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญาของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) นักจิตวิทยาชาวแคนาดาได้พัฒนาขึ้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบในสภาพแวดล้อม และกระบวนการลอกเลียนแบบ

3.1 ตัวแบบในสภาพแวดล้อมแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

3.1.1 ตัวแบบที่เป็นชีวิตจริง ตัวแบบที่บุคคลเผชิญในชีวิตจริง เช่น พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ครู เพื่อน เป็นต้น

3.1.2 ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ ตัวแบบที่บุคคลเห็นผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น ทีวี หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ตัวแบบทั้งสองชนิดนี้ มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคลไม่แตกต่างกัน แต่ตัวแบบสัญลักษณ์ มีผลในวงกว้างกว่าเท่านั้น เหตุที่ทำให้ตัวแบบบางตัวมีอิทธิพลต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่งไม่เท่ากันอันเนื่องมาจาก กระบวนการลอกเลียนแบบ

3.2 กระบวนการลอกเลียนแบบจากตัวแบบประกอบด้วย 4 กระบวนการคือ

3.2.1 กระบวนการสนใจ คือ ผู้สังเกตต้องมีความสนใจในตัวแบบ ตัวแบบต้องมีลักษณะเด่น มีชื่อเสียง น่าสนใจ หรือลักษณะคล้ายผู้สังเกต อีกทั้งตัวแบบแสดงพฤติกรรมออกมาแล้ว ได้รับการเสริมแรงทางบวก ทำให้เกิดการอยากทำตามหรือเลียนแบบ ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้ว ถูกลงโทษก็ไม่อยากเลียนแบบ

3.2.2 กระบวนการเก็บจำ ผู้สังเกตต้องสามารถจำพฤติกรรมแบบของตัวแบบ หรือมีการสังเกตเห็นบ่อย ๆ จนคุ้นเคย

3.2.3 กระบวนการกระทำตาม หลังจากบุคคลสังเกตจดจำจากตัวแบบแล้ว ก็จะเกิดการเลียนแบบและกระทำตาม

3.2.4 กระบวนการจงใจ การที่บุคคลจะทำตามตัวแบบนั้นเกิดจากแรงจูงใจว่า เมื่อได้กระทำพฤติกรรมนั้น ๆ แล้ว จะได้รับแรงเสริมทางบวก

โดยสรุปทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา คือให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ของบุคคล และสิ่งแวดล้อมและถือว่าการเรียนรู้เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม โดยผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อกัน ถือว่าบุคคลที่ต้องการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุของพฤติกรรมให้ความสำคัญของความแตกต่างของการเรียนรู้เพราะบุคคลอาจเรียนรู้หลายอย่างแต่ไม่กระทำ พฤติกรรมของมนุษย์แบ่งได้ 3 ประเภท คือ พฤติกรรมสนองตอบที่เกิดจากการเรียนรู้ซึ่งแสดงออกหรือกระทำสม่ำเสมอ พฤติกรรมที่เรียนรู้แต่ไม่เคยแสดงออกหรือกระทำ และพฤติกรรมที่ไม่เคยแสดงออกทางการกระทำเพราะไม่เคยเรียนรู้จริง (อ้างตาม ทิศนา, 2542)

4. ทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม (The Cognitive Theory of Development) เสนอโดยนักจิตวิทยาชื่อ ลอร์เรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) โดยเสนอทฤษฎีนี้ตามพื้นฐานจากทฤษฎีพัฒนาการของการรู้การคิดของ Jean Piaget ได้เสนอพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ได้ดังนี้

ประการแรก เหตุผลเชิงจริยธรรมมีการพัฒนาตามระดับความสามารถของการรู้การคิด หรือเหตุผลเชิงจริยธรรม มีการพัฒนาตามระดับสติปัญญา บุคคลที่มีความสามารถทางการคิดในขั้นต้น โดยเฉพาะในวัยเด็ก มักคิดเกี่ยวกับตนเอง และรับรู้ความรู้สึกของคนอื่นโดยคิดว่าคนอื่นจะต้องรู้สึกคิด และกระทำตามอย่างที่ตนเองคิด รู้สึกและอยากกระทำเช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลโตขึ้น มีการเรียนรู้

และมีประสบการณ์มากขึ้น บุคคลมีการพัฒนาระดับสติปัญญามากขึ้นโดยเรียนรู้ว่า บุคคลอาจมีความคิด การกระทำที่ต่างจากตนเองได้เพราะสถานการณ์แตกต่างกันระหว่างบุคคล บุคคลในวัยรุ่น และผู้ใหญ่ ในวัยต้นซึ่งมีความคิดขั้นรูปภาพ มักเป็นคนประเภท ตาเห็น มือจับต้องได้จึงจะเชื่อหรือปฏิบัติตาม บุคคลที่มีสติปัญญาขั้นรูปธรรมจึงไม่สามารถควบคุมให้ตนทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่ออนาคตที่ดี ส่วนบุคคล ที่มีสติปัญญาสูง มักเริ่มต้นตั้งแต่ผู้ใหญ่ตอนต้นเป็นต้นไป คือบุคคลที่มีความสามารถทางการรู้ การคิด ในขั้นนามธรรม เป็นผู้ที่สามารถคิดและรับรู้ และคาดการณ์ในสิ่งที่มองไม่เห็น หรือยังไม่เกิดขึ้น มีความสามารถแยกแยะ สาเหตุและผล มีความสามารถในการคิดสังเคราะห์ วิเคราะห์ได้

ประการที่สอง ความสามารถทางสติปัญญาพัฒนาไปตามวัยหรืออายุ ดังนั้น ความสามารถ ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จึงเกี่ยวข้องกับความสามารถทางสติปัญญา จึงแตกต่างกันไปตามอายุด้วยเช่นกัน โดยโคลเบิร์ก เสนอว่าบุคคลในวัยเด็กจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำกว่าบุคคลในวัยผู้ใหญ่ และโคลเบิร์ก ได้แบ่งพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ว่ามี 3 ระดับ ในแต่ละระดับยังแบ่งย่อยเป็น 2 ชั้น รวมทั้งหมด เป็น 6 ชั้น พัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม มีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์

เด็กอายุ 2 ถึง 10 ขวบ จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้ เด็กจะปฏิบัติตามสิ่งที่พ่อแม่บอก ให้กระทำและเรียนรู้ว่าสิ่งใดดี หรือไม่ดี จากผลที่เด็กกระทำแล้ว โดยลงโทษทางกาย หรือได้รางวัล ได้แบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้ออกเป็น 2 ชั้นได้แก่

ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ เป็นพัฒนาการในขั้นแรก ของเด็กอายุ 2-7 ขวบ เด็กจะตัดสินใจหรือยอมกระทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ เพราะกลัวความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษทางกาย เด็กยอมทำตามผู้เลี้ยงบอกหรือสั่งให้ทำ เพราะกลัวถูกตี หรือถูกทำโทษ

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล เป็นจริยธรรมของเด็ก 7-10 ขวบ เด็กจะเรียนรู้ว่าการกระทำ ที่ถูกต้องคือการกระทำที่ได้รับผลตอบแทนที่น่าพอใจ เช่น ขนม อาหาร และเงิน เป็นต้น ทำให้เกิดพฤติกรรม ที่เข้าทำนอง ยื่นหมู ยื่นแมว เด็กจะทำตามคำสั่งก็ต่อเมื่อมีสิ่งของตอบแทน เช่น ขนม หรือเงิน

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์

เป็นระดับของเด็กที่มีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมมากขึ้น ช่วงอายุ 10 ปี ถึง 16 ปี เด็กได้รับการถ่ายทอดทางสังคมหลากหลายแหล่ง โดยเฉพาะครอบครัว เพื่อนและสังคม ระดับนี้ แบ่งได้ 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น ในช่วงนี้เหตุผลที่สำคัญในการจะตัดสินใจ จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมเกิดจากการที่เด็กรู้สึก ว่า สิ่งที่ดีตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำนั้น ได้รับความเห็นชอบยินยอมหรือเป็นไปตามที่บุคคลรอบข้างคาดหวัง ดังนั้นเด็กช่วงอายุ 10 – 13 ปี

มักมีพฤติกรรมคล้ายตาม พฤติกรรมเลียนแบบ หรือพฤติกรรมที่ทำให้เป็นจุดเด่น การที่จะให้ได้รับการยอมรับจากเพื่อน ทำให้ต้องแสดงพฤติกรรมที่เด่น

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่และกฎข้อบังคับในสังคม ในขั้นนี้บุคคลกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามกฎระเบียบหรือหน้าที่ที่สังคมกำหนด จริยธรรมในขั้นนี้เป็นของเด็กอายุช่วง 13-16 ปี เช่นการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน การปฏิบัติตามกฎจราจร การปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรหรือหน่วยงานระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์

เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้เป็นของบุคคลที่อายุตั้งแต่ 16 ปี ขึ้นไป บุคคลจะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดตามความคิดและเหตุผลของตน ซึ่งเห็นว่าเหมาะสมแล้ว โดยตัดสินใจบนเหตุผล ความถูกต้อง ยุติธรรม ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก โดยแบ่งได้อีก 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา บุคคลยึดข้อตกลงเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความถูกต้องเป็นหลัก

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล บุคคลจะแสดงเหตุผลที่เป็นหลักสากลไม่ยึดติดต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมของตน บุคคลมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมกระทำหรือไม่กระทำ เพราะประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ขั้นนี้จะปรากฏในผู้ใหญ่

โดยสรุป แนวคิดพื้นฐานของพฤติกรรมบุคคลเปลี่ยนไปตามพัฒนาการของระดับสติปัญญา และเหตุผลเชิงจริยธรรม (อ้างตาม วัลลภา, 2544)

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบภายในบุคคล ปัจจัยช่วงวัย ปัจจัยครอบครัวและปัจจัยสิ่งแวดล้อม จำแนกได้ดังนี้

1. เพศ

เพียงพรรณ (2524) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยศึกษา 6 ลักษณะ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดุสาหะ และความยุติธรรม พบว่า เพศ ไม่มีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เช่นเดียวกับ สำราญ (2526) ศึกษาความคิดรวบยอดของนักศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยศึกษา 7 ลักษณะ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคี ความอดุสาหะ ความยุติธรรม และความมีเหตุผล พบว่า เพศไม่มีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้ง 7 ลักษณะ พฤติกรรมการทำเพื่อส่วนรวม ซึ่งดูจเดือน (2550) กล่าวว่า นักเรียนชายมีพฤติกรรมทำเพื่อส่วนรมน้อยกว่านักเรียนหญิง เช่น ประหยัดไฟ น้อยกว่า ร่วมกับชุมชนน้อยกว่า นักเรียนที่มีฐานะสูง และปานกลาง มีพฤติกรรมทำเพื่อส่วนรมน้อยกว่า

นักเรียนที่มีฐานะต่ำกว่า เช่นเดียวกับความซื่อสัตย์ซึ่ง มณฑา (2551) รายงานว่าเพศหญิงมีพฤติกรรมและความซื่อสัตย์มากกว่าเพศชาย นักเรียนที่มีผลการเรียนดี มีพฤติกรรมความซื่อสัตย์สูงกว่า แต่อาชีพของบิดา มารดา ไม่มีผลต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) สรุปรายงานว่านักเรียนนักศึกษาเพศหญิงมีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมและเจตคติต่อคุณธรรมสูงกว่าเพศชาย เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจ และใส่ใจผู้อื่นในสังคมมากกว่าเพศชาย ไม่ว่าจะเป็ความคาดหวังในทางการเรียน หรือการแสดงออกต่อผู้อื่นในสังคม จึงทำให้เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรม และเจตคติต่อคุณธรรมมากกว่าเพศชาย ซึ่งไม่เป็นไปในทางเดียวกับการศึกษาของ สุภาวดี (2545) ที่รายงานว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมจริยธรรมโดยรวมไม่ต่างกัน

2. ระดับการศึกษา

ประพรทิพย์ (2547) เหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญ นักศึกษาที่อยู่ในชั้นปีที่ 4 มีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองมากกว่าชั้นปีที่ 1 และ 2 นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองมากกว่านักศึกษาชาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ผ่องศรีและคณะ (2548) ที่ศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ หลักสูตรการผลิตครู 5 ปี และหลักสูตรการผลิตบุคลากรทางการศึกษา 4 ปี พบว่า พฤติกรรมการมีวินัยที่นักศึกษากระทำมากที่สุด คือ ความมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งที่คาดหวังให้เป็นจริง ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้า และหาคำตอบในสิ่งที่เรียนมาแล้วไม่เข้าใจ เข้าสนทนาในกลุ่มเพื่อนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และมีความคิดถึงความรับผิดชอบในงานที่ตนเองทำร่วมกับเพื่อนเสมอ ความต้องการพัฒนาพฤติกรรมการมีวินัยในการเรียนรู้ เรียงลำดับดังนี้ การพัฒนาการความรู้แห่งตน การคิดอย่างเป็นระบบ แบบแผนความคิด การเรียนรู้ร่วมกัน และการมีวิสัยทัศน์ร่วมและนักศึกษาต้องการให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก เปิดโอกาสให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน

3. ผลการเรียน

มณูญ (2547) รายงานว่า ปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมการประหยัดค่าใช้จ่ายของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ว่า พฤติกรรมประหยัดค่าใช้จ่ายในกลุ่มนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำมาจากทัศนคติที่ดีต่อการประหยัด ความรู้เกี่ยวกับวิธีการประหยัดค่าใช้จ่าย และต้องมีจิตลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ซึ่งทั้งสามปัจจัยทำนายพฤติกรรมประหยัดได้ ร้อยละ 48 ซึ่ง สุภาวดี (2545) รายงานว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกันไม่ทำให้พฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยรวมแตกต่างกัน แต่ดุษฎี (2550) รายงานว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ มีความเสี่ยงต่อพฤติกรรมความก้าวร้าวต่อตนเองและผู้อื่น นักเรียนที่มีความก้าวร้าวเฉพาะตนเองสูงคือนักเรียนหญิง และนักเรียนที่มีฐานะต่ำ และนักเรียนที่มีความก้าวร้าวต่อผู้อื่นสูง คือ กลุ่มที่มีผลการเรียนต่ำและมีปัญหาครอบครัวซึ่งสอดคล้อง กับสำนักงานเลขาธิการสภา

การศึกษา (2551) ที่สรุปผลจากการสำรวจว่านักศึกษาที่มีผลการเรียนดี มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรม และเจตคติต่อคุณธรรมสูงกว่าผู้ที่มีผลการเรียนต่ำ

4. สิ่งแวดล้อม

ซัตติยาและคณะ (2546) สังเคราะห์ข้อค้นพบจากการวิจัยว่า คนดีที่ซื่อสัตย์ ในสถานภาพต่าง ๆ คือ นักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผลมาจากการขัดเกลาจากสังคม 4 แหล่งได้แก่ สถาบันทางครอบครัว การเลี้ยงดูที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรม คือการเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเอง แบบให้ร่วมรับผิดชอบในการทำงาน แบบใช้เหตุผลในการสั่งสอน และดักเตือน มีการลงโทษทันทีที่ทำผิด รวมถึงให้เห็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติในการทำงาน และในทางศาสนา สถาบันโรงเรียน สถาบันโรงเรียนที่อิงศาสนาทุกศาสนา ได้รับการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมสูงกว่าโรงเรียนทั่วไป โดยเฉพาะทัศนคติในเรื่องความซื่อสัตย์ สถาบันทางศาสนา และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ได้แก่ สื่อมวลชน ผู้บังคับบัญชา กลุ่มเพื่อนฝูง ประชาชนผู้มาติดต่อและสภาพสังคมรอบ ๆ ตัว ซึ่งสอดคล้องกับ ธีธัญญา (2547) พบว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากแหล่งต่าง ๆ และลักษณะทางจิตมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ของนักเรียน กลุ่มนักเรียนที่โรงเรียนเน้นศาสนา ทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม เป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่มีต่อความซื่อสัตย์ ส่วนนักเรียนในโรงเรียนทั่วไป ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความซื่อสัตย์ คือการเลี้ยงดูแบบพึ่งตนเองเร็วและการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี การได้เห็นแบบอย่างที่ดี ดังที่ ขวัญรัก (2546) พบว่าบุคคลที่ทำงานอย่างซื่อสัตย์ มาจากปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ การหล่อหลอม การได้เห็นแบบอย่างความซื่อสัตย์ จากผู้ใหญ่ และการบ่มเพาะอย่างสม่ำเสมอจากครอบครัว การหล่อหลอมจากการทำงาน ในหน่วยงาน โดยลักษณะงาน วัฒนธรรมองค์กร การบังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน กฎระเบียบในสำนักงาน และการหล่อหลอมจากภายนอก คือผู้มาติดต่อ สภาพสังคมรอบตัว การที่จะมีความหวั่นไหว ไม่ซื่อสัตย์ มาจากการที่ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และระเบียบปฏิบัติที่มีช่องโหว่ และปัญหาเศรษฐกิจส่วนตัว การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของไทยในแต่ละภูมิภาคมีวิธีการสอนที่แตกต่างกันแต่มีบางอย่างที่เหมือนกัน คือมีการสอดแทรกในนิทาน คำบอกเล่า บทเพลง คำกลอน ดังที่ สืบพงศ์ (2548) ได้รายงานผลการศึกษา เรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม จากการจดจำ หรือมุขปาฐะ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช พบในเพลง ร้องเรือเด็ก (เพลงกล่อมเด็ก) เป็นปริศนาคำทาย เพลงประกอบการเล่นของเด็ก และนิทาน มีอยู่มากที่สุดในเพลงร้องเรือเด็ก เพลงกล่อมเด็ก โดยมีจุดประสงค์ของการใส่คุณธรรม จริยธรรม ในวรรณกรรมมุขปาฐะนั้นคือการให้เด็กโตที่ฟังเพลงร้องเรือเด็ก และผู้ใหญ่ได้รับรู้ เพื่อจะได้ปฏิบัติตนไปในทางที่ดีเกิดประโยชน์ต่อตน ต่อสังคมและประเทศชาติ คุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะนครศรีธรรมราช ดังกล่าวรวม 13 ประการได้แก่ เมตตา กรุณา อุดหนุน หรืออดกลั้น ประหยัด ขยัน หน้าที่ สามัคคี ซื่อสัตย์และความสัตย์ ศักดิ์ศรี และให้เกียรติยกย่องคนดี และผู้มีความรู้ วินัย ระเบียบ พยายาม

รอบคอบและไม่ประมาท ความพอดี หรือสายกลาง ความละเอียดรอบาป ยุติธรรม เคารพเชื่อฟัง เสียสละและมีเหตุผล และในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของส่วนต่าง ๆ ของโลกมักเริ่มจากเด็ก และเยาวชนเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่วิธีการปลูกฝังอาจแตกต่างกันเช่น จากการรายงานของ Heikkila Horn (2548) กล่าวว่าคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของประเทศ ฟินแลนด์ ประเทศฟินแลนด์เป็นประเทศที่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงต่ำที่สุดในโลก โดยเริ่มในระดับ การศึกษาก่อนวัยเรียน มีการฝึกอบรมทางคุณธรรม จริยธรรม มีการสอนคุณธรรม จริยธรรมในวิชา ศาสนาหรือวิชาปรัชญาชีวิตตั้งแต่วัยระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงมัธยมปลาย การเรียนการสอนยึด ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการอภิปรายทั่วไปในห้องเรียน เรื่อง ความถูกต้อง ผิด ชั่ว ดี โดยนักเรียน ครู เพียงแต่ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคำสอนทางศาสนา ปรัชญาหรือระบบกฎหมาย สังคมแวดล้อมมีบทบาท สนับสนุนการเรียนการสอนของครู เด็กนักเรียนมีความเสมอภาคกัน มาตรฐานโรงเรียนทัดเทียมกันทั้งใน เมืองหลวงและชนบทห่างไกล การโกงข้อสอบถือเป็นเรื่องร้ายแรงและมีบทลงโทษรุนแรงมาก ประเทศฟินแลนด์ ยึดถือร่วมกัน เรื่องจริยธรรม และค่านิยมที่มีรากฐานมาจากศาสนารวมถึงปรัชญาชีวิต อุดมคติทางการเมือง และแนวคิดเรื่องความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเป็นธรรม ความรับผิดชอบของบุคคลต่อการกระทำ ของตน โดยสถาบันครอบครัวและระบบการศึกษาส่งเสริมสนับสนุนค่านิยมดังกล่าว ครอบครัวฝึกอบรม ให้สมาชิกเป็นคนซื่อสัตย์ มีวินัยและรับผิดชอบ ตั้งแต่เป็นเด็กเล็ก ให้ความสำคัญสูงเรื่องความเสมอภาค ห้ามการตีเด็กหรือทำร้ายร่างกาย ทั้งครูและผู้ปกครองต้องใช้เหตุผลในการอธิบายให้เด็กฟังว่าอะไรผิด อะไรถูก โรงเรียนเน้นให้เด็กมีความซื่อสัตย์อย่างแท้จริง สังคมมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการปลูกฝัง ค่านิยมต่อจากผู้ปกครองและโรงเรียน สภาพแวดล้อมมีความสำคัญที่จะทำให้การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชนบรรลุเป้าหมายถ้าสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศรอบตัวเด็กและเยาวชนไม่ดีก็จะทำให้ เด็กและเยาวชนปฏิบัติในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาดังผลการศึกษาของ วิจิตราและคณะ (2550) ได้ศึกษาสถานการณ์ การดื่มสุรา ในเขตเมือง กึ่งเมือง กึ่งชนบท และชนบท กับเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงอุดมศึกษา มีข้อค้นพบว่าสถานการณ์ดื่มสุรา เริ่มครั้งแรกเมื่ออายุ 13 ปี โดยเลียนแบบพ่อแม่ ผู้ใหญ่ในชุมชนเงินที่ใช้ ซื้อสุรา นักเรียนมัธยมใช้เงินสำหรับอาหารกลางวันลงขันกัน กลุ่มอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ใช้เงินทุน กู้ยืมเพื่อการศึกษาของรัฐบาล ปัจจัยที่ผลักดันให้ดื่มสุราคือ พ่อแม่ผู้ปกครองนิยมสังสรรค์โดยการดื่มสุรา และเวลาเลี้ยงดูอบรมเด็กและเยาวชนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาถึงรูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัว ของสุภาวดี (2545) รายงานว่านักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีพฤติกรรม ด้านความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ด้านความมีวินัย ด้านมีเหตุผลและด้านความเสียสละมากกว่านักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดู อย่างเข้มงวด อาชีพของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน นักเรียนที่ผู้ปกครอง ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีพฤติกรรมโดยรวมด้านความรับผิดชอบ ด้านการประหยัดและความเสียสละ

น้อยกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพรับราชการและรัฐวิสาหกิจ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลต่อพฤติกรรมคุณธรรมดังรายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) รายงานว่าสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนนักศึกษา ซึ่งต่างจากการศึกษาของเสาวนิจ (2546) รายงานว่า คนดีที่ซื่อสัตย์ส่วนใหญ่จะยากจนมีความสามารถในการปรับตัวและควบคุมตนเองสูง โดยมีครอบครัวคอยอบรมขัดเกลาเรื่องคุณธรรมความซื่อสัตย์อย่างใกล้ชิดมีโรงเรียนและสถาบันทางศาสนาเพิ่มพูนความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเป็นไปในทางเดียวกับ เพียงพรรณ (2524) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยศึกษา 6 ลักษณะ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และความยุติธรรม พบว่า แหล่งที่อยู่อาศัยระหว่างนอกเมืองและในเมืองก่อให้เกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แตกต่างกัน

รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมผู้เรียน

จากการศึกษางานวิจัยและการรายงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียนมีผลทำให้พฤติกรรมคุณธรรมของผู้เรียนสูงขึ้น เช่น วสัน (2542) รายงานว่า การใช้ชุดฝึกอบรมความมีระเบียบวินัยในตนเองที่ศึกษากับนักเรียนชั้น ม. 1 และ ม. 2 โรงเรียนบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นักเรียนมีวินัยสูงขึ้นหลังจากการใช้ชุดฝึกในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสอดคล้องกับ สุพิศ (2543) ซึ่งการพัฒนาจริยธรรมโดยใช้กิจกรรมสอดแทรกด้วยการให้ความรู้ การประชุมผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน กิจกรรมเพื่อนเตือนเพื่อน การเยี่ยมเยียนผู้ปกครองทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมจริยธรรมสูงขึ้น หรือแม้แต่การจัดกิจกรรมเสริมหรือข้อตกลงในการเรียนการสอน เช่น ัญญลักษณ์ (2543) ได้สอดแทรกคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอนวิชา กระบวนการจัดทำบัญชี โดยศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสนใจใฝ่รู้ ความเชื่อมั่นในตนเอง การประหยัด และอดออม ความขยัน ความรับผิดชอบ ทักษะสังคม และความมีวินัย โดยนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อนและหลังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01 ยกเว้น ด้านการมีวินัย นอกจากการทำกิจกรรมแล้ว การเอาใจใส่ของครูเพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้เรียนก็เป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างคุณธรรมในบางด้าน เช่นการศึกษาของ ภาทิพ (2545) ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งนักเรียนนักศึกษาเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มทำงานสำเร็จ ถูกต้องตามเกณฑ์ กลุ่มทำงานสำเร็จแต่มีข้อผิดพลาดควรแก้ไข กลุ่มทำงานส่งแต่มีข้อผิดพลาดมาก และกลุ่มไม่ได้ส่งงานหรือเพิ่งทำเสร็จ โดยวิธีการให้ขวัญและกำลังใจที่แตกต่างกัน โดยที่กลุ่มที่ทำงานสำเร็จ ถูกต้องตามเกณฑ์ และกลุ่มทำงานสำเร็จแต่มีข้อผิดพลาดควรแก้ไข นำผลงานที่เสร็จหรือแก้ไขแล้วลงเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตนักเรียนมีความพยายามปรับตัวทำงานให้ถูกต้องและทันต่อเวลา มีความพยายามใกล้ชิดครูให้ครูชี้แนะในทางที่ถูก การใช้วิธีการให้ความรู้ด้วยการอบรมก็เป็นวิธีการหนึ่ง

ในการเสริมสร้างพฤติกรรมคุณธรรม เช่น วัฒนาและประยูร (2549) ได้ศึกษากับนักศึกษาหลักสูตร ครุศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา ใช้การพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม จำแนก เป็น 2 ระยะ คือการอบรมแบบเข้มข้น 3 วัน ๆ ละ 8 ชั่วโมง และกิจกรรมต่อเนื่องรายสัปดาห์จำนวน 4 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 2 ชั่วโมง เป็นเวลา 16 ชั่วโมง เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม นักศึกษาโปรแกรม วิชาภาษาไทย ผลปรากฏว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรมจริยธรรมหลังเข้าร่วมสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมในภาพรวม 2 ด้าน คือ ความเมตตา กรุณา และความรับผิดชอบ ส่วนความมีระเบียบ วินัย คະແນນพฤติกรรมไม่แตกต่างกันเมื่อเทียบคะแนนระหว่างนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมกับนักศึกษา ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม คะแนนพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน ส่วนคะแนนพฤติกรรมด้านความเมตตากรุณา และด้านความรับผิดชอบ นักศึกษาที่มีคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมระยะติดตามผลสูงกว่าคะแนนพฤติกรรม จริยธรรมหลังการอบรม แต่ด้านระเบียบวินัยไม่แตกต่าง และการใช้หนังสือควบคู่กับการได้รับคำแนะนำ จากครูก็เป็นวิธีการที่ดีวิธีหนึ่งในการเสริมสร้างพฤติกรรมคุณธรรมในระดับโรงเรียนเช่นกรณีของชมนาด (2550) รายงานว่าการใช้หนังสือส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียง พบว่า พฤติกรรมนักเรียนมีคุณธรรมสูง ไปหาคำ คือ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความมีวินัย ความประหยัด มีน้ำใจ ชยัน สะอาด และสุขภาพ ทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ดี นักเรียนที่ได้รับคำแนะนำจากครู มีระดับการพัฒนาวินัยในตนเองสูงกว่ากลุ่มที่อ่านหนังสือโดยเสรี การใช้ชุดกิจกรรมก็ได้ผลดีเช่นเดียวกัน ดังกรณีของ วาสนา (2551) รายงานผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ผลปรากฏว่าการใช้กิจกรรมทำให้นักเรียนมีคุณธรรมสูงกว่าก่อนใช้กิจกรรมและกรณีของมณฑา (2551) พบว่า กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในระบบการเรียนการสอนในวิชาแนะแนว ด้านความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ และระเบียบวินัยแตกต่างกัน หลังการทำกิจกรรมแนะแนวสูงกว่าก่อนการเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนในรูปของการทำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เช่นการรายงานของยวน (2551) พบว่าการทำกิจกรรมที่หลากหลายได้แก่ กิจกรรม เข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมการทำความดี กิจกรรม สำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันสำคัญ ทางศาสนา กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมวันศุกร์ ปรากฏว่าพฤติกรรม คุณธรรมนักเรียนด้านความรับผิดชอบ อยู่ระดับมาก ความซื่อสัตย์ระดับปานกลาง ความมีเหตุผลระดับมาก ความกตัญญู มากที่สุด มีวินัยระดับมาก ความเสียสละ ระดับมาก ความสามัคคีระดับมาก ความประหยัด ระดับมาก ด้านการพึ่งตนเองระดับมาก ความขยันระดับมาก ด้านเมตตาในระดับมาก

นอกจากการใช้กิจกรรมแล้ววิธีการใช้ตัวแบบที่ดีก็มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมเช่นกันดังกรณี ที่สิทธิชัย (2552) ได้ รายงานโครงการเสริมสร้างคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของโรงเรียน บ้านสันตน์ม่วง ว่าคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของนักเรียนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมสร้างคุณธรรม 5 กิจกรรม ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การใช้ตัวแบบที่ดีทั้งใน และนอกโรงเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน การนำผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ผลปรากฏว่าพฤติกรรมด้านขยัน อยู่ระดับมาก โดยนักเรียนชอบมาโรงเรียน การทำงานเสร็จตามกำหนด หรืออดทนต่อการทำงานมีการ ปฏิบัติน้อย ด้านประหยัดนักเรียนใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า และรายการที่การปฏิบัติน้อยได้แก่ การทำบัญชี รับ-จ่าย นักเรียนมีความซื่อสัตย์ในระดับมากที่สุด โดยมีการละอายและเกรงกลัวต่อบาป นอกจากนี้ ยังใช้ กระบวนการ พัฒนาที่เป็นขั้นตอน มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความคิด ความเข้าใจ ทักษะการสื่อสาร การฝึกหัดเขียนโครงการ การให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรงก็มีผลทำให้การพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรม สูงขึ้นเช่นการศึกษาของ วัลลภา (2544) ได้พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมตามแนวคิด การปรับพฤติกรรมทางปัญญา เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพ การดำเนินการมี 3 ระยะ ได้แก่ ระยะพื้นฐาน ระยะทดลองและระยะติดตามผล การดำเนิน กิจกรรมในระยะทดลองมีการให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการทางความคิด ความเข้าใจ ทักษะการคิดเพื่อควบคุมตนเอง ด้วยเทคนิคการปรับพฤติกรรมทางปัญญา การเขียนโครงการเพื่อนช่วยเพื่อน การซักซ้อมซ้ำ การให้ข้อมูลย้อนกลับและการเสริมแรง ผลการศึกษาพบว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนน พฤติกรรมจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้กระบวนการ เพื่อพัฒนาทั้งระยะทดลอง และติดตามผลส่วนกลุ่มทดลอง มีคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมในระยะพื้นฐาน ระยะทดลองและระยะติดตามผลอย่างมีนัยสำคัญ ในการ จัดกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ล้วนมีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมของ นักเรียน นักศึกษา ถึงแม้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจะมีปัจจัยหลายประการมาเกี่ยวข้องก็ตาม ซึ่งจากการ สสำรวจการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษา ตั้งแต่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ระดับ อาชีวศึกษา และระดับ อุดมศึกษา ว่าโครงการแต่ละประเภทเหมาะกับช่วงวัยของนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งพฤติกรรมของครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง และวิธีการในการส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมผู้เรียน ในแต่ละระดับช่วงวัยแตกต่างกันเช่นในการศึกษาของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้รายงาน การวิจัยประเมินผลคุณธรรม 8 ประการของผู้เรียน : เจตคติและพฤติกรรม ด้านคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ คณะผู้วิจัยได้สำรวจโครงการพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษาต่างๆในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาต้น และ มัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. โครงการพัฒนาคุณธรรมที่สถานศึกษาต่างๆจัดขึ้นตามนโยบายคุณธรรมของกระทรวง ศึกษาธิการ นั้นมีลักษณะใกล้เคียงกัน สามารถแบ่งได้ 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 โครงการคุณธรรมที่ได้รับความนิยมมาก ในทุกระดับชั้นจำนวนนักเรียนเข้าร่วมโครงการมากกว่า ร้อยละ 90 คือ โครงการส่งเสริมความสะอาด และโครงการส่งเสริมความมีวินัย กลุ่มที่ 2 โครงการคุณธรรมที่ได้รับความนิยมมากในบางระดับชั้น คือ มีจำนวนสถานศึกษาที่จัดทำโครงการดังกล่าวเกินร้อยละ 80 มีจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการมากกว่าร้อยละ 90

คือ โครงการสอนศาสนา โครงการอบรมคุณธรรม โครงการพิธีกรรมทางศาสนา โครงการส่งเสริมความประหยัด โครงการส่งเสริมความซื่อสัตย์ กลุ่มที่ 3 โครงการคุณธรรมที่ได้รับความนิยมปานกลางในทุกระดับชั้น คือ โครงการต่อต้านยาเสพติด โครงการส่งเสริมมารยาท โครงการส่งเสริมความสามัคคี โครงการส่งเสริมความมีน้ำใจ โครงการบันทึกความดี โครงการพัฒนาคุณธรรมร่วมกับผู้ปกครอง และโครงการประกวดผู้เรียนคุณธรรมดีเด่น กลุ่มที่ 4 โครงการคุณธรรมที่ไม่นิยมจัดในบางระดับชั้น ในที่นี้มีโครงการเดียว คือ โครงการค่ายลูกเสือ

2. สถานศึกษามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมคุณธรรมของผู้เรียน อิทธิพลของสถานศึกษาจะลดน้อยลงในระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น จนกระทั่งน้อยที่สุดในระดับมหาวิทยาลัย (ค่าอิทธิพล 9 %) นักเรียน นักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยที่มีความหลากหลายของผู้เรียนค่อนข้างมาก ดังนั้น อิทธิพลของสถานศึกษาจึงอธิบายพฤติกรรมคุณธรรมของผู้เรียนได้น้อยลงในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

3. โครงการคุณธรรม สามารถเพิ่มพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาที่จัดทำโครงการ โครงการคุณธรรมที่มีแนวโน้มว่าจะส่งผลให้ นักเรียนนักศึกษาระดับอาชีวศึกษามีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมเพิ่มขึ้น ได้แก่ โครงการต่อต้านยาเสพติด โครงการส่งเสริมความซื่อสัตย์ และโครงการค่ายอบรมอื่นที่ไม่ใช่ศาสนา หรือลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด เช่น โครงการฝึกวินัย หรือ ปฐมนิเทศเพื่อสร้างคุณธรรม

4. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณธรรมในสถานศึกษา สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาอาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย

4.1 การพัฒนาครู อาจารย์ เพื่อช่วยให้เกิดพฤติกรรมคุณธรรมของผู้เรียนใน สถานศึกษา ระดับสูงนั้นจะมุ่งเน้น “บทบาทเสริมสร้าง” ให้ครู อาจารย์ได้มีบทบาทในการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนใน 2 มุมมอง คือ พฤติกรรมการส่งเสริม และวิธีการส่งเสริม

4.1.1 พฤติกรรมการส่งเสริม โดยสนับสนุนให้ ครู อาจารย์ ได้มีพฤติกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแก่ผู้เรียนมากขึ้น พร้อมทั้งหาวิธีที่จะทำให้พฤติกรรมการส่งเสริมของครูนั้น เข้าถึงผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ควรคำนึงถึง “ความสนใจของผู้เรียน” เป็นหลัก ว่าผู้เรียนสนใจกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม รูปแบบใด รวมถึงอาจส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนริเริ่มโครงการคุณธรรมด้วยตนเอง ลดบทบาทของครู อาจารย์ และสถานศึกษา เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ

4.1.2 วิธีการส่งเสริม ให้ความสำคัญในการจัดบรรยากาศในสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างเสริมและพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนนักศึกษา โดยอาจเน้นการส่งเสริม ในด้านกิจกรรม นอกหลักสูตรต่าง ๆ ของนักเรียนนักศึกษาให้เป็นกิจวัตรต่อเนื่องตลอดทั้งปี เพื่อให้บรรยากาศในการสร้างเสริมคุณธรรมในสถานศึกษามีความชัดเจน และเกิดการรับรู้ในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม